

Sisekaitseakadeemia

Justiitskolledž

Kairi Piller-Petrov

KK050

TARTU VANGLA SPETSIALISEERUMINE KUI
VÕIMALIK PERSPEKTIIVNE LAHENDUS
KINNIPIDAMISASUTUSE UIMASTIPROBLEEMIDE
EFEKTIIVSEL KÄSITLEMISEL

Lõputöö

Juhendaja:

Laura Kikas

Tartu 2008

ANNOTATSIOON

SISEKAITSEAKADEEMIA

Kolledž JUSTIITSKOLLEDŽ	Kuu ja aasta MAI 2008
Töö pealkiri TARTU VANGLA SPETSIALISEERUMINE KUI VÕIMALIK PERSPEKTIIVNE LAHENDUS KINNIPIDAMISASUTUSE UIMASTIPROBLEEMIDE EFEKTIIVSEL KÄSITLEMISEL	
Töö autor: KAIRI PILLER-PETROV	allkiri:
KÄESOLEV LÕPUTÖÖ ON KOOSTATUD EESTI KEELES, ARVUTIKIRJAS JA KOOSNEB 57 ÜHEPOOLSEST LEHEST, SEALHULGAS 5 GRAAFIKUT JA LISA 15 LEHEKÜLJEL. LÕPUTÖÖ EESMÄRGIKS ON UURIDA SPETSIALISEERUMISE EELSET OLUKORDA EESTI VANGLASÜSTEEMIS UIMASTISÕLTUVUSELE KESKENDUVA TARTU VANGLA NÄITEL JA VALMISOLEKUT SEATUD EESMÄRGID ELLU VIIA. VALDAVALT VÄLISMAISTE AUTORITE SEISUKOHTADELE TUGINEDES KÄSITLETAKSE SPETSIALISEERUMISE ALUSEID NING PÜÜTAKSE TEHA PRAKTILISI ETTEPANEKUID, MILLE TEADVUSTAMINE ON AUTORI ARVATES OLULINE SPETSIALISEERITUD VANGLATE (KONKREETSEMALT SÕLTUVUS-PROBLEMAATIKALE SPETSIALISEERITUD VANGLATE) EFEKTIIVSEMAKS KÄIVITAMISEKS, EDUKAKS TÖÖS HOIDMISEKS NING KA JÄTKUSUUTLIKUSE TAGAMISEKS. ANDMETE KOGUMISEKS JA ANALÜÜSIMISEKS KASUTATI KÄESOLEVAS TÖÖS „RAPID ASSESSMENT AND RESPONSE“ MEETODI PÕHIMÕTTEID JA SELLEST TULENEVAT ANDMEKOGUMISEMETOODIKAT. UURIMUSES ANALÜÜSITI KAHE OLULISE GRUPPI – INSPEKTOR-KONTAKTISIKUTE JA NENDE VAHETUTE KAASTÖÖLISTE (MADALAMA- JA KÕRGEMA ASTME AMETNIKUD NING SOTSIAALTÖÖTAJAD) – SEISUKOHTI JA HINNANGUT TARTU VANGLA UIMASTISÕLTLASTELE SPETSIALISEERUMISE VÕIMALIKKUSELE. KOGUTUD TULEMUSTE PÕHJAL KONKRETISEERITI JÄRELDUSED NING NEILE TOETUDES TEHTI OMAKORDA SOOVITUSED JA ETTEPANEKUD EELSEISVATE ÜLESANNETE TÕHUSAMAKS REALISEERIMISEKS.	
Võtmesõnad : spetsialiseerumine vanglasüsteemis, Tartu Vangla, uimastisõltlased, organiseerimine, personal, jätkusuutlikus.	
Keywords : specialization in prison-system, Tartu Prison, drug-addicts, organization, personnel and sustainability.	
Säilitamise koht:	
Kaitsmisele lubatud:	
Juhendaja: LAURA KIKAS	allkiri:

SISUKORD

SISSEJUHATUS	4
1. SPETSIALISEERUMINE KUI DISTSIPLIIN	6
1.1 SPETSIALISEERUMINE EESTI VANGLASÜSTEEMIS	7
1.1.1. Viru Vangla.....	8
1.1.2. Tallinna vangla.....	8
1.1.3. Murru vangla.....	9
1.1.4. Tartu Vangla.....	9
1.2 KOGEMUSED VÄLISMAALT	9
1.2.1 Austria.....	10
1.2.2 Belgia.....	11
1.2.3 Välismaa kogemuse olulised aspektid.....	12
1.3 TARTU VANGLA SENINE KOGEMUS TÖÖS SÕTLASTEGA	13
2. UURIMUS	15
2.1 UURIMUSE TEOREETILISED LÄHTEKOHAD	16
2.2. METOODIKA.....	16
<i>Ligipääs ja valimi moodustamine ankeetküsitluseks</i>	17
2.3 UURIMISTULEMUSED	18
<i>Organiseerimine</i>	18
<i>Personal</i>	21
<i>Kestvusfaktorid</i>	28
3. SOOVITUSED	32
3.1 PERSONAL.....	32
3.2 KONTAKTISIKUD JA ITK	33
KOKKUVÕTE	36
SUMMARY	39
VIIDATUD ALLIKAD	40
LISAD	41

SISSEJUHATUS

21. sajandi hakul seisab Eesti rahvatervishoid silmitsi suure hulga väljakutsetega. Markantsemateks nende hulgas on selliste nakkushaiguste nagu tuberkuloos uuesti esilekerkimine, HIVi/AIDSi esiletõus ja kiire levik ning näiliselt kontrollimatu pandeemiline psühhotroopsete ainete probleemne tarbimine. Kuna just kõige tundlikumad elanikkonna osad kannatavad kõnealuste probleemide tõttu teistest rohkem, siis võib öelda, et nimelt kinnipidamisasutustes on uimastiprobleemid tihti eriliselt levinud ning selle vahendusel levivatel nakkushaigustel on kinnipeetavate seas suhteliselt suur osakaal. Peale selle püütakse vanglas sageli jätkata uimastitarbimist või vahel ka alustatakse seda ning antud olukord toob aga endaga kaasa kõrgendatud riskidega käitumist. Ometi võib pealtnäha „mustast stsenaariumist“ kooruda välja kujunenud olukorra reguleerimise allikas. Kuidas? Vanglad võivad küll kujutada endast potentsiaalset eluohtlikesse haigustesse nakatumise epitsentreid, kuid samas võivad just neist (vanglatest) saada määrava tähtsusega keskused, mis pakuvad reaalse võimaluse sekkumiseks olulistes sihtrühmades.

Kinnipeetavate uimastitarvitamisest tulenev halb tervislik seisund avaldab mõju rahvatervisele laiemalt - kui uimastitarbijad (veelgi enam nakkusohtlikud uimastitarvitajad) vabanevad ja puutuvad uuesti kokku oma perekonna ning teiste ühiskonnaliikmetega. Seetõttu võib sõltlaste ja nende probleemidega intensiivsem tegelemine just isolatsiooniperioodil, aidata oluliselt parandada tervishoiu olukorda kogukondades, kust vangid tulevad ning kuhu nad hiljem naasevad. Efektiivne tegelemine sõltlastega nende vangistuse vältel (ja kindlasti enne vabanemist) loob võimaluse, mis perspektiivis võib tuua kasu mitte ainult nende isiklikule tervisele ja vähendada tulevasi seadusrikkumisi, vaid ka suurendada riigi elanikkonna heaolu tervikuna.

Moto: „Hea tervishoid vanglas tähendab head rahvatervishoidu!“ – on leidmas üha suuremat kõlapinda ka meditsiiniga otseselt mitteseotud ringkondades, siis on Justiitsministeeriumi arengukavas aastani 2011 planeeritud Eesti vanglasüsteemis preventiivseks sekkumiseks plaanis läbi viia vanglate spetsialiseerimine erinevatele

kohtlemisgruppidele. Eesõigus rajada teed tõhusale uimastitarvitajate rehabilitatsioonile on vastavalt justiitsministri 25.03.2008 määrusele nr 9 („Täitmisplaan“), saanud osaks Tartu Vanglale.

Spetsialiseerumine politseis, prokuratuuris, kriminaalhoolduses ja advokaadibüroodes on hoogsalt käimas ning mõnel puhul isegi lõpule viidud, seisab kogu Eesti vangla süsteem, ning selle siseselt ka Tartu Vangla, silmitsi täiesti uue spetsiifilise väljakutsega – **kujundada toimiv visioon ning välja töötada efektiivsed sekkumised kinnipeetavate isikute uimastiprobleemide käsitlemisel ja püüda seda olemasolevate võimaluste piires ellu viia.**

Eeltoodut arvestades on selgelt tajutav, et spetsialiseerumine on levinud suundumus tänapäeva maailmavaatelises käsitluses. Samas ei tasu arvata nagu oleks siin võimalik leida ainuõigeid lahendusi ja selgeid eesmärke. Seega on vaja, et nii justiitsministeeriumis, vanglasüsteemis kui ka ametnikutasandil võetaks vaevaks olukorda analüüsida ning teha võimalikke prognoose. Käesolev lõputöö püüabki anda „avalöögi“ selles protsessis, andes ülevaate vahetult spetsialiseerumiseelsest suhtumisest ja meeleoludest Tartu Vanglas. Samuti püütakse hinnata vahendite ja ressursside (nii vaimse kui materiaalse) vajadust nende arvates, kelle õlule spetsialiseerumisprotsessi praktiline läbiviimine pannakse ning kellelt oodatakse ka resultate.

Tartu Vangla erinevad osakonnad, mille tööd uimastisõitlastele spetsialiseerumine eeldatavalt kõige enam puudutab - eelkõige meditsiini-, sotsiaal- ja vangistusosakond.

Ankeet-küsitlused viidi läbi käimasoleva spetsialiseerumisega tihedalt seotud võtmeisikute hulgas – vanglaametnikud (valvurid, vanemvalvurid, spetsialistid, peaspetsialistid, julgeolekutöötajad), sotsiaaltöötajad (ka psühholoogid), meditsiinitöötajad ja kontaktisikud.

1. SPETSIALISEERUMINE KUI DISTSIPLIIN

Mõisted „spetsialist“ ja „spetsialiseerumine“ on tänaseks jõudnud kõigisse peamistesse avaliku sektori valdkondadesse. Kui veel sajand tagasi seostusid need väljendid peaaesjalikult vaid mõne üksikisikuga ning konkreetset spetsialiseerumist võis märgata vaid meditsiini valdkonnas, siis nüüd käsitletakse „spetsialiseerumist“ järjest enamates valdkondades kui ühte tõhusaimat vahendit soovitud eesmärkideni jõudmiseks. Kindlasti on see tingitud ümbritseva keskkonna ja üha hoogustuva globaliseerumise jõudmisest Eesti ühiskonda, mis lubab, aga vahel ka sunnib tegema vajalikke muudatusi, et „eluga kaasa minna“. Järjest enam jääb ajale jalgu looduse kuldreegel, kus tugevam domineerib nõrgema üle ning jääb vaid seetõttu elama. Tänapäeva komplitseeritud maailmas on elujõulisem hoopis kiirem, kohastunum ja miks mitte ka spetsialiseeritud organisatsioon. Spetsialiseerumist võib seega õigusega nimetada võimalikuks lahendiks mingi haldusüksuse ees seisvate keeruliste ülesannete organiseeritud ja efektiivsel lahendamisel (A. Perens, 2001: 4, 5).

Spetsialiseerumise tugevad küljed tulevad esile vaid siis kui piisava põhjalikkusega käsitletakse kolme olulist tegurit:

1. **organiseerimist**, mis integreeriks spetsialiseeritud organisatsiooni põhioorganisatsiooni ja ümbritseva keskkonnaga
2. **isikuid**, kellele spetsialiseerumine esitab uusi nõudeid ning koostööd tagava käitumis- ja juhtimisstiili kujundamist (kujunemist)
3. **meetodeid ja tehnikaid** (s.h. finantsilisi ja infotehnoloogilisi), mille abil planeeritakse ning seejärel ka tagatakse loodud spetsialiseeritud organisatsiooni konkurentsivõimeline funktsioneerimine. (A. Perens, 2001: 5)

Nii nagu üksikisikute puhul nii võib ka suurte organisatsioonide spetsialiseerumisel alati fikseerida positiivsete ja negatiivsete „tüüptingimuste“ olemasolu, mida võiks klassikaliselt jaotada järgmisteks:

1. Eelised:

- a. konkreetse ülesande täitmise tulemuslikkus kasvab
- b. säästetakse aega seni hajuvil olnud eesmärkidele pideva ümberlülitumise arvelt
- c. mida kitsamad on tööülesanded, seda lihtsam on koondada vajaminevat ressursi
- d. uute liikmete lisandumine ja vanade lahkumine toimub valutumalt

2. Puudused:

- a. töötajad ei ole sageli rahul liigpingelise tööga, samuti ei paku liigspetsialiseeritud töö väljakutseid, ega stimuleeri
- b. pingelisema töö tõttu võib suureneada puudumiste arv ja langeda töö kvaliteet, mistõttu spetsialiseerumisega loodetud edu võib aja jooksul hääbuda või hoopis tulemata jääda (R. Alas 2001:73).

1.1 Spetsialiseerumine Eesti vanglasüsteemis

Euroopa Liidu vastavate organite poolt on välja töötatud vanglareeglistik, mis sätestab vangide kohtlemise standardmiinimumreeglid. Need ei ole küll Euroopa Liidu liikmesriikidele kohustuslikud, kuid on antud standardit veel mittesaavutanud riikidele tähtsaks, kuhu nad kinni peetavate isikute kohtlemisel peaksid jõudma. Vanglareeglistiku soovitusel peaks riigis olema võimalikult palju erinevaid vanglaid või osakondi, et lihtsustada kinnipeetavate isikute paigutamist erinevatesse kasvatussüsteemidesse või kategooriatesse (Vanglareeglistik § 13). Vanglareeglistik liigitab kinni peetavad isikud kategooriatesse, arvestades nende kohtulikku ja õiguslikku olukorda (eeluurimise all viibiv isik või süüdimõistetud, esimene või korduv seaduserikkumine, lühike või pikk karistusaeg), meditsiinilisi vajadusi, sugu ja vanust (Vanglareeglistik § 11). See omakorda annab kätte esimesed spetsialiseerumise suunised.

Eelnevale tuginedes sätestab justiitsministri määrus „Täitmisplaan“ veelgi spetsiifilisemalt Eesti Vabariigi kinnipidamisasutuste suunitluse kuna selle seletuskirjas § 5 lahti mõtestades öeldakse:

„Kinnipeetava paigutamise üldjuhud: Paragrahvis sätestatakse kinnipeetava paigutamine lähtuvalt paigutamise üldpõhimõtetest. Senisest rohkem arvestatakse kinnipeetava paigutamisel piirkondlikkuse põhimõtet. Lisaks piirkondlikkusele paigutatakse kinnipeetavad vanglatesse tulenevalt vangla spetsialiseerumisest. Kui paigutamisel satuvad vastuollu piirkondlikkuse põhimõte ja spetsialiseerumise põhimõte, on esmatähtsaks spetsialiseerumise põhimõte. Spetsialiseerumise põhimõte on esmatähtis, kuna teatud oskusteabe (nt noored või narkosõltuvuses kinnipeetavate taasühiskonnastamise erisused) koondamine ühte spetsialiseerunud vanglasse tagab ühtsete põhimõtete rakendamise ja võimaldab otstarbekamalt kasutada rahalisi vahendeid.“

Järgnev lühike ülevaade, mis tugineb Justiitsministeeriumi poolt vanglatele saadetud „Täitmisplaani“ seletuskirjale, aitab muuta kujundlikumaks spetsialiseerumisega kaasnevat muudatusi Eesti vanglasüsteemis. Kuigi vanglad jäävad jätkuvalt täitma oma ajaloo jooksul väljakujunenud missiooni – vangistuse eesmärkide täideviimist – peaks lähitulevikus realselt eristuma 4 peamist suundumust kinnipidamisasutuste spetsialiseerumise vallas:

1.1.1. Viru Vangla

Süüdimõistetutele on planeeritud Viru Vanglas 700 kohta ja vahistatutele 300 kohta. Viru Vangla peamiseks sihtrühmaks saavad alaealised ja noored süüdimõistetud. Lisaks

1. Tugevdatud valvega osakond
2. Viru piirkonna lühiajalise karistusega isikud
3. Viru piirkonna uimastitarvitajad
4. Viru piirkonna isikuvastase kuriteo sooritanud isikud

1.1.2. Tallinna vangla

Tallinna Vangla sihtrühma lähtepunktina on arvestatud 612 kohta eeluuritavale ja 567 kohta süüdimõistetutele. Kuni uue vangla valmimiseni on siin spetsialiseerumine veidi „hägune“, eelkõige kuuluvad sinna meessoost, täisealised kinnipeetavad ja naissoost eeluuritavad ning tõusvas joones kasvava trendi esindajad - alkoholisõltlased.

1.1.3. Murru vangla

Peale Viru Vangla avamist on soovitatav kinnipeetavate hulk Murru vanglas 600 kuni 800 kinnipeetavat. Arvestades Murru vangla laagertüüpi ehitust ja sellega seonduvaid julgeolekuriske on otstarbekas paigutada sinna edaspidi madalama riskiga kinnipeetavad.

Üldine sihtgrupp Murru vanglale on meessoost, täisealised süüdimõistetud, keda võiks vastavalt spetsiifikale liigitada järgnevalt:

1. Seksuaalkuritegusid sooritanud isikud
2. Liiklusalase kuriteo toime pannud isikud
3. Madala korduvkuriteo riskiga ja väheohalikud kinnipeetavad

1.1.4. Tartu Vangla

Tartu Vangla tulemusüksuste moodustamise lähtepunktiks on asjaolu, et peale Viru Vangla avamist jääb sinna 354 kohta eeluuritavatele ja 570 kohta süüdimõistetutele. Tartu Vanglasse paigutatakse seega Lõuna-, Lääne- ja Kesk- Eestis elavad kinnipeetavad. Lisaks paigutatakse Tartu Vanglasse kinnipeetavad, kellel on narkootiliste ainete tarvitamisest tingitud sõltuvushäired ja kes vajavad aktiivset sekkumist sõltuvusest vabanemiseks. Narkootiliste ainetena käesoleva määruse tähenduses käsitletakse narkootiliste ja psühhotroopsete ainete ning nende lähteainete seaduse alusel kehtestatud nimekirjas loetletud aineid. (Justiitsministri määruse „Täitmisplaan“ eelnõu seletuskiri, vt. lisa 2.)

1.2 Kogemused välismaalt

Kuna reaalne informatsioon, mis puudutaks konkreetselt Eesti vanglates toimuvat spetsialiseerumist põhimõtteliselt puudub, siis eelpildi saamiseks erinevatest võimalikest lähenemistest ja ka praktilistest kogemustest oli vaja uurida erinevate välisriikide samalaadset kogemust (Belgia, Austria).

On selge, et vanglasüsteem peab keskendama oma ressursid (nii materiaalsed kui vaimsed) eriliselt valdkondadele, mis on ühiskonna silmis väärtustatud, rakendades ometi oma võimupositsiooni ühiskonna pikemaajalist kasu silmas pidades. Eesti vanglate spetsialiseerimine teenib seda eesmärki, kuid on antud valdkonnas suhteliselt

„lapsekingades“ ja seega vajab oma esimeste sammude tegemisel tuge kogenumatelt riikidelt.

Oli aeg, mil vanglat iseloomustas vaid kättemaksu printsiibist tulenev suunitlus ning spetsialiseerumise aluseks oli vaid süüdimõistev kohtuotsus. Viimase paarisaja aasta jooksul on toimunud areng kinnipeetavate liigitamisel ja nende paigutamisel erinevatesse vanglatesse või spetsiaalsetesse asutustesse. Ühe näitena võiks tuua välja omaaegse hulkurite ja kerjuste vahistamise ning nende paigutamise parandusmajadesse. See ei osutunud aga piisavalt efektiivseks ning parandusmajad on nüüdseks kaotanud oma aktuaalsuse. Vanglaidki on rajatud pisirikkujatele, alaealistele õigusrikkujatele, noortele kurjategijatele, naistele, neegritele, füüsiliselt või vaimselt haigetele ning muu spetsiifikaga kriminaalidele. Sellisele spetsialiseerumisele lisaks on aja jooksul hakatud tegema valikuid ka institutsioonisiselt: arvestades kuriteo raskusastet ning õigusrikkuja vanust, sugu, rassilist kuuluvust ning vaimset ja füüsilist seisundit. Spetsialiseerumise eesmärgiks on läbi aegade olnud erinevate süütegude eest karistatud isikute segunemise vältimine ning kinnipidamisasutuste ja nende töömeetodite efektiivsem kohandamine vastamaks erinevate õigusrikkujate gruppide vajadustele (Edwin H. Sutherland jt. 1992:497).

Kuni viimase ajani on spetsialiseerumine olnud väga vähesel määral (kui üldse) seotud spetsiaalsete programmidega. Isegi tänapäeval on kõige valdavamaks spetsialiseerimise aluseks vangistust täideviivates asutustes toimepandud kuriteo ohtlikkuse aste. Ja ometi ei ütle selline liigitamine midagi õigusrikkuja iseloomu, ohtlikkuse või vajaduste kohta (Edwin H. Sutherland jt. 1992:500).

1.2.1 Austria

On sõltuvusaineid tarvitavate kinnipeetavatega tegelemisel seadnud prioriteedi pigem aitamisele kui karistamisele. Loodud on suhteliselt suure populatsiooniga uimastivabad osakonnad, mis oma miljöö ja suunitlusega on mõeldud avaldama positiivset mõju ning motiveerima kinnipeetavat oma sõltuvust ohjama või sellest täielikult lahti saama. „Leping“ kinnipeetava ja personali vahel, mis tagab pideva kontrollimise võimaluse, peaks tagama ka selle et loodud tsoon jääb realselt narkovabaks. Samas polnud veel 2001 aastani läbi viidud ühtegi põhjalikku uurimust selle kohta, millised tagajärjed on vangla

jagamisel uimastivabadeks või mingiteks muudeks tsoonideks (Dirk Van Zyl Smit jt. 2001:25,26).

Eriti just sõltlastega tegelemisel on Austri vanglasüsteemis vähehaaval hakanud kanda kinnitama „New Public Management“ – juhtimisstiil. See toob kaasa ühiste eesmärkide seadmise kõigil süsteemi tasanditel, jättes samas suhteliselt suure autonoomia individuaalseks otsustamiseks, milliseid meetodeid kasutades seatud eesmärgid saavutada. Loodud on laiaulatuslik strateegiate süsteem tagamaks operatiivne järelevalve. Projektijuhtimise põhimõtetest tulenevaid taktikaid kasutatakse leidmaks keerulistele probleemidele uuenduslikke lähenemisviise n.ö „hierarhiavälisel tasandil“. See ei tähenda mitte ainult põhimõttelisi kokkuleppeid vaid ka praktilisi eksperimenteerimisi väljapakutud mudelitega, eesmärgiks leida parimaid toimivaid lahendusi. (Dirk Van Zyl Smit jt. 2001:28)

Olulisel kohal Austria vangla süsteemis on ressursside suunamine personali arendamisse. Võimalikke väljatöötatud lähenemisi personali koolitamisel püütakse ka intensiivselt ellu rakendada ning erialast haritust tasustatakse nii nähtavate hüvede kui ka üldist väärikust tõstvat põhimõtete ellurakendamisega. Põhiideeks on kujunenud moto, et vaid arenev (koolitatud) personal suudab arendada (juhatada) kinnipeetavat.

1.2.2 Belgia

1971. aastal võttis Belgia vanglasüsteem kasutusele klassifitseerimise, mis põhines seadusest tulenevatel ja haldussuutlikkuse põhimõtetel – nagu näiteks karistuse pikkus, kriminaalne taust, sugu, vanus ja keel. Aastaks 1982 jõuti vanglasisestes töögruppides järeldusele, et regionaalsuse põhimõte, mille puhul kinnipeetav kannab karistust oma kodukohale võimalikult lähedal, aitaks neil paremini resotsialiseeruda. Tegelikult kahjustas kasvav kurjategijate arv 1980-ndate keskel selle põhimõtte elujõulisust. Vahepeal toimunud mõningate spetsiifiliste kuritegevuse valdkondade kiire kasv (n. seksuaalkurjategijad ja uimastisõltlased), viis selleni, et mõned vanglad pidid keskenduma spetsiaalsetele programmidele. Mis omakorda, aga mõjutas kinnipeetavate klassifitseerimist ja vanglatesse paigutamist. (Dirk Van Zyl Smit jt. 2001:50)

Uute kontseptsioonide ja praktikate - selliste nagu kinnipeetavate õigused ja kuriteopõhised (spetsialiseeritud) vanglad - elluviijad, peavad belglaste arvamuse kohaselt, protsessi käigus arvestama asjaoluga, et vanglad kohanevad aeglaselt peale surutud reeglitega ja muudatustega ning on kalduvad kasutama erinevaid viise neist kõrvale hiilimiseks. Seega peetakse ülimalt oluliseks kogu vangla personali aktiivset kaasamist muutuste läbiviimisele. (Dirk Van Zyl Smit jt. 2001:52)

Analoogiat kasutades võiks välja tuua ühe olulise kitsaskoha spetsialiseeritud vanglas. CPT 1998. aasta aruande kohaselt oli Belgia vanglate haiglale (ehk siis tervise probleemide lahendamisele spetsialiseerunud haiglale) iseloomulik tõsine personali puudus, organisatsioonilised probleemid ja hoolduspersonali adekvaatse valiku ja väljaõppe täielik puudumine. Veelgi enam häiris CPT-d fakt, et hoolduspersonal oli Justiitsministeeriumi palgal. Õiguslikust seisukohast ei peaks spetsialiseeritud vangla hoolduspersonali kohustused olema dikteeritud esmalt vangistuse ja julgeoleku kaalutlustest, vaid resotsialiseerimise põhimõtetest. Samuti peaks hoolduspersonal olema piisavalt eraldatud vangla administratsiooni otsestest mõjutustest. (Dirk Van Zyl Smit jt. 2001:55) (Kohalik, uimastisõltlastele spetsialiseerunud vangla võiks seega Belgia eeskujul kaaluda ka tavapärase vanglaarsti asendamist sõltumatute praktiseerijatega väljast poolt vanglat – arstidega, kes ei ole vangla palgal.)

1.2.3 Välismaa kogemuse olulised aspektid

Meetmed, mida rakendatakse uimastisõltuvusest vabanemiseks vanglas, või vähemalt kahjude vähendamiseks hõlmavad järgnevaid olulisi aspekte:

- 1) kinnipeetavate narkoteemalist nõustamist vangla töötajate või sellele spetsialiseerunud personali poolt, millesse oleksid kindlasti kaasatud ka vanglavälised abiorganisatsioonid
- 2) sõltlaste paigutamist spetsiaalsetesse osakondadesse (vanglatesse), kus võimaldatakse vajalikku ravi ning kus on spetsiifiliseks tegevuseks vajalik pädev töötajaskond
- 3) organiseerimist, meetodeid ja eesmärke mis on suunatud uimastivabale eluviisile
- 4) trükitud ja audiovisuaalse materjali tootmist erinevates keeltes ning vanglaväliste nõuandlate kaasamine sellise materjali tootmisse.“ (A. Gatherer 2007:96)

Meetmed nakkushaiguste leviku tõkestamiseks narkomaanide seas hõlmavad järgnevat:

1. kompetentset suhtlemist, nõuandeid, personaalset toetust, toetust vanglasisestelt ja välistelt AIDSi-abi ühingutelt ning ohutuma tarvitamise treeninguid uimastikasutajatele
2. voldikute tootmist
3. vaksineerimisprogramme A-B hepatiidi ja tuberkuloosi vastu
4. kondoomide kättesaadavust
5. valgendi või muude desinfitseerivate vahendite kättesaadavust
6. steriilse süstimisvarustuse kättesaadavust. (A. Gatherer 2007:96)

Veel üheks spetsialiseerumise printsiibiks erinevates Euroopa vanglates on olnud õigusrikkujate isikuomadustest (personal characteristics) lähtuv spetsialiseerumine. Erinevaid kinnipidamisasutusi on avatud psüühiliselt haigetele, häbelistele, narkosõltuvuses jms kinnipeetavatele. Sellised korraldused on tehtud lähtuvalt reageeringu spetsiifikast iga konkreetse kuriteo puhul ning aitab spetsialiseeruda paremini vajaliku abi osutamisele erinevate kuriteovaldkondade puhul. Sellega seoses on kinnipeetavate klassifitseerimisele lisandunud soovitusel selle kohta, millises vanglas ta peaks oma karistust kandma ning milliseid konkreetseid programme peaks tema puhul rakendatama vangistuse perioodil. (Edwin H. Sutherland jt. 1992:479)

Enamus projekte vanglates teostatakse eesmärgiga motiveerida sõltlasi loobuma uimastite tarvitamisest. Eesmärk on mõjutada kinnipeetavaid alustama uimastivaba elu juba vangistuses olles nii, et see võiks jätkuda ka pärast vabastamist. Hollandi kogemus väidab samas, et selline eesmärk ei ole kõigi eelduste kohaselt realistlik, kuna uimastid on vanglas võrdlemisi kättesaadavad ja kinnipeetava minevikku, kus domineerisid ja mida kujundasid peaaesjalikult narkootikumid, ei saa lihtsalt minema pühkida. (A. Gatherer 2007:92)

1.3 Tartu Vangla senine kogemus töös sõltlastega

Tartu Vangla joovastivaba osakond (JVO) avati 1. mail 2006. aastal ning omab seega praeguseks juba 2 aastast (!) reaalselt kogemust sõltlastega spetsialiseeritumalt tegelemisel. Selle osakonna eesmärk on formuleeritud järgnevalt: „Motiveeritud, end muuta soovivate ja joovastavate ainete (alkohol, tubakas, narkootikumid, medikamendid jms) tarvitamisest

loobunud kinnipeetavate resotsialiseerimine ühiskonda ning suunamine tervislikele eluviisidele“. Vastava teema kohta on olemas vaid üks uurimus Sisekaitseakadeemia lõputöö raames aastast 2007, milles on välja toodud Tartu Vangala erinevate osakondade roll joovastivaba osakonna funktsioneerimises:

1. Julgeolekuosakond:
 - a) Hindab kinnipeetava JVO-sse paigutamise riske
 - b) Teostab ümberpaigutusi JVO-siseselt
 - c) Vajaduse tekkimisel elimineerib “segajad”

2. Meditsiiniosakond:
 - a) Määratleb kinnipeetava tegeliku sõltuvuse
 - b) Osutab kiiret isiklikku abi
 - c) Teostab vajalikud meditsiinilised protseduurid (proovid, analüüsid jms.)
 - d) Vajadusel temaatilised loengud

3. Sotsiaalosakond:
 - a) Nõustamine oma eriala raames
 - b) Vajadusel koos huvijuhiga “Vihajuhtimine”

4. Psühholoog:
 - a) Individuaalne nõustamine
 - b) “Eluviisi treening”
 - c) “Kas kõik on kontrolli all”
 - d) Kontaktisikute suunamine

5. Kontaktisik:
 - a) Igapäevane vahetu töö “kliendiga”
 - b) Temaatilised vestlusringid
 - c) Programm “Sotsiaalsed toimetulekuoskused”
 - d) Individuaalne töö
 - e) Kiire “kontakt” erinevate osakondadega (kaasaarvatud kinnipeetavate kohale toimetamine)
 - f) Kinnipeetavate „vaba“ -aja sisustamine
 - g) Enese pidev täiendamine (M. Older 2007:16-18)

Eeltoodud struktuurimudel võiks ühe võimaliku variandina toimida ka suurema hulga sõltuvusprobleemidega isikute rehabilitatsiooniks vajalike üksuste moodustamisel.

2. UURIMUS

Lõputöö autor seadis eesmärgiks ülevaate saamise Tartu Vangla erineva kategooria ametnike isiklikust valmidusest ja esmastest vajadustest spetsialiseerumisel ning kogutud info põhjal formuleerida mõningad soovitud ja ettepanekud eelseisva töö efektiivsemaks korraldamiseks. Küsitluste käigus püüti saada ülevaade spetsialiseerumise kolmest n.ö „elevandist“, mille piisavalt põhjalik eelnev analüüs peaks suurendama spetsialiseerumise efektiivsust. Tegurid ise oleksidki juba sissejuhatuses viidatud:

1. **organiseerimine,**
2. **isikud,**
3. **meetodid ja tehnikad** (A. Perens, 2001: 5)

Võtmeküsimused, millele autor püüdis leida vastuseid, Tartu Vangla personali hoiakuid ja seisukohti hinnates, olid järgmised:

Võtmeküsimus 1: Kas spetsialiseerumine Eesti vanglasüsteemis on vajalik ning milline on ametnike nägemus uimastisõitlastele spetsialiseerunud Tartu Vanglast?

Võtmeküsimus 2: Kuidas mõjutab spetsialiseerumine ametnike arvates nende motiveeritust ja mil määral muutuvad pärast spetsialiseerumist tööülesanded ning nende iseloom?

Võtmeküsimus 3: Millised faktorid tagaksid personali arvates spetsialiseeritud vangla jätkusuutlikkuse?

2.1 Uurimuse teoreetilised lähtekohad

Esimeseks sammuks võtmeküsimustele vastamisel oli kindlaks teha, kas antud teemal on juba olemasolevat informatsiooni, milliseid aspekte see hõlmab ja milliseid lünki võib selles leida. Olemasoleva informatsiooni hulka kuulusid uurimisraportid, vanglate, tervisekaitse- ja narkoteenistuste aruanded, meedias avaldatud informatsioon jne. Materjaliks oli samuti erinevate vanglate endi poolt välja antavad vastavasisulised teosed ning interneti aadressid. (Uimastid vanglas, Kikas jt.2006:10)

2.2. Metoodika

Lõputöös on kasutatud sobivaid Rapid Assessment and Response (RAR)¹ metoodikal põhinevaid lähenemisi. See on teaduslikult juhitud kiire uurimismeetod leidmaks reageeringu viisi, põhjust ja vajadust olemasolevale või eeldatavale probleemile lühikese aja vältel, piiratud kulutuste ja suure praktilise kasuteguriga. See metoodika kasutab ära erinevaid informatsiooniallikad ja seob omavahel mitmeid informatsiooni kogumise viise. RAR aitab uurijal saada täielikumat pilti ja varustab teda ühtlasi taustainformatsiooniga, mis tagab keerukate nähtuste parema mõistmise. RAR võimaldab nähtuse või probleemi süvitsi uurimist selle kohta faktide kuhjamise asemel.

Uuringu läbiviimist alustas autor poolstruktureeritud intervjuude abil, leidmaks alamvaldkondi, millele keskendumine hilisemas ankeetküsitluses aitaks puudutada lõputöö teemat konkreetsemalt. Intervjuud viidi läbi isikutega, kes vahetult osalevad Tartu Vangla joovastivaba osakonna töös või kellelt eeldati pädevaid teadmisi sõltuvusainete tarvitajatega tegelemisel. Intervjuude alusteemadeks kujunesid spetsialiseerumise olulised aspektid: organiseerimine, personal ja meetodid efektiivsuse tagamiseks. Intervjueeriti 2 kontaktisikut, sotsiaaltöötajat, psühholoogi ja direktori asetäitjat sotsiaalhoolekande alal. Intervjueerimise käigus kogutud informatsioon võeti aluseks struktureeritud ankeetküsimustiku koostamisel, mis kujuneski uurimuse aluseks.

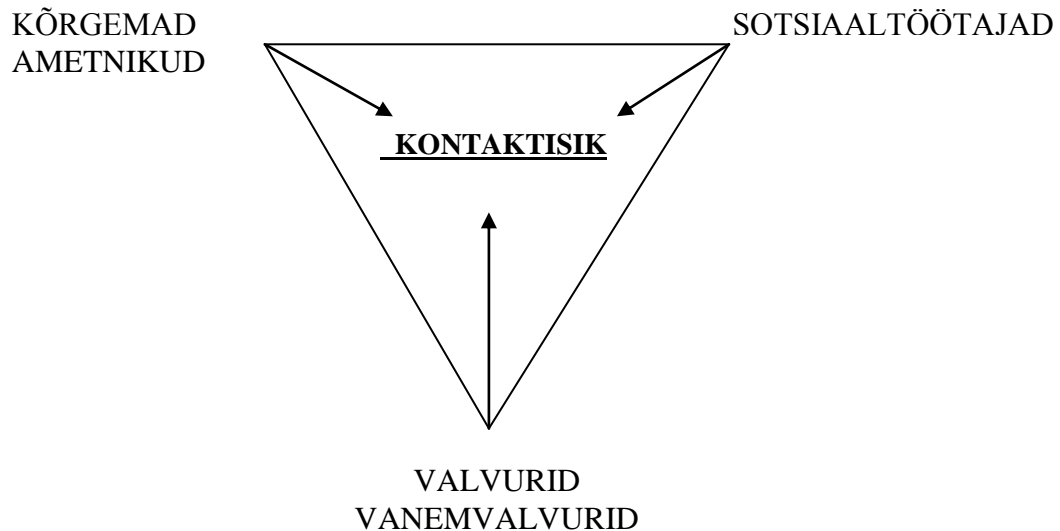
¹ (e.k Kiire Uuringu ja Vastuse meetod).

Ligipääs ja valimi moodustamine ankeetküsitluseks

Ankeetküsimustiku tagastas 12 madalama- ja kõrgemaastme ametnikku (trend kontaktisiku ametipositsiooni suhtes). Samuti kaasati vastamisse sotsiaalosakonna personal toomaks intensiivsemalt sisse rehabilitatsioonile suunatud põhimõtteid (osales 5 sotsiaaltöötajat ja 2 psühholoogi). Uurimuse autor pidas samuti silmas eelintervjuudes formuleerunud eeldust, et pärast Tartu Vangla spetsialiseerumist sõltlastele muutub kõige enam just kontaktisiku roll vangistuse täideviimise eesmärkides ning seadis eesmärgiks kaasata uurimusse võimalikult palju just selle ametikoha esindajaid, et võrrelda inspektor-kontaktisikut ümbritsevatel ametiastmetel asetseva personali poolt kujundatud „pilti“ ja seda kontaktisikutelt laekunud informatsiooni abil toetada. Tartu Vangla 26-st kontaktisikust tagastas täidetud küsimustiku 18(ca 70%).

Kuna valdav osa ankeetküsimustikule vastanutest valdas vaid informatsiooni, mis võis põhineda vaid nende varasemal samalaadsel kogemusel (või selle puudumisel), siis tuleb nende poolset püüdu - prognoosida tulevikku perspektiive - vaadelda visioonilise lähenemisena. Oma olemuselt on uurimus kvalitatiivne, kuna statistiline alusbaas erinevate käsitlemist leidnud teemade puhul on valdavalt välismaisele kogemusele tuginev või puudub see üldse. Laiema pildi saamiseks on autor püüdnud kasutada analoogiaid. Selekteeritud indikaatorite ja erinevatel ametitasanditel paiknevate informatsiooniallikate kasutamine andis siiski suhteliselt laialdase pildi Tartu Vangla personali nägemusest uuringu objekti kohta – spetsialiseerumine sõltlastele. Vastanute valimi mitmekesisus aitas ka ära hoida tulemuste „ühekülgst“ ning parandada ühe informatsiooni allika kasutamisest tekkida võivaid moonutusi ja kitsendusi, mis peegeldaks vaid osa vaadeldavast nähtusest. Saadud informatsiooni seostamine olemasoleva teoreetilise materjaliga aitas lõppeks formuleerida kokkuvõtted ning andis aluse konkreetsemate soovitude tegemisel.

Arvestades autori ametikohta (inspektor-kontaktisik) võib lõplikult väljakujunenud ankeetküsimustiku struktuuri visualiseerida järgneva joonise abil:

Joonis 1 **Ametikohtade visualiseerimine**

2.3 Uurimistulemused

Organiseerimine

Võtmeküsimus 1: Kas spetsialiseerumine Eesti vanglasüsteemis on vajalik ning milline on ametnike nägemus uimastisõitlastele spetsialiseerunud Tartu Vanglast?

1A. Spetsialiseerumise vajalikkus

Madalama astme ametnikud pidasid spetsialiseerumist valdavalt vähevajalikuks, nende nägemuses seostus töö (mistahes suunitlusega) vanglas üldjoontes ikka ühtede ja samade tööülesannete täitmisega. Seevastu kõrgema astme ametnikud pidasid spetsialiseerumist üsna ja väga vajalikuks, ning oskasid anda ka loogilisi põhjendusi spetsialiseeritud vangla eelistest. Sotsiaaltöötajad ei ilmutanud küll täielikku poolehoidu spetsialiseerumise aadetele, kuid enamik neist oli üsna veendunud spetsialiseerumise mõjus ülesannete täitmise efektiivsuse tõusule.

Kontrollgrupp kontaktisikute näol oli antud küsimuses sama meelt sotsiaaltöötajatega ning leidis, et : „Iseenesest on sellel nii häid kui ka halbu külgi. Kõige parem oleks see, et kui spetsialiseerume, siis jääme valitud suunale kindlaks ja püsime sellel.

Kokkuvõte: Spetsialiseerumine on vajalik.

1B. Millises Eesti vanglas peaksid asuma uimastisõltlased?

Kõigi tasandite vangistusosakonna ametnikud (kaasaarvatud kontaktisikud) olid veendunud, et parim koht narkosõltlastele oleks Viru Vangla. Peamise argumendina Eesti uusima vangla valikul jäid kõlama konkreetse regiooni sõltlaste rohkus, keeleline eripära ning stigma -,Ida-Viru probleem“. Apelleeriti regionaalsus printsiibile – „Iga vald toitku oma sandid ise.“

Erinevalt vanglaametnikest toetasid sotsiaaltöötajad seisukohta, et sõltlased peaksid asuma Tartu Vanglas. Argument – „siin on nendega tegelemisel juba algust tehtud, ja pole mõtet tehtut raisku lasta“. Ka toodi välja eraldatuse faktor probleemi epitsentritest (Tallinn ja Ida-Viru).

Samas ei saa märkimata jätta ühe julge kontaktisiku huvitavat ettepanekut: „Narkomaanid tuleks paigutada Tallinna Vanglasse. Seal on neid kõige rohkem kuna on tegu transiitlinnaga.

Kokkuvõte: narkosõltlased võiksid asuda Viru Vanglas.

1C. Uimastisõltlaste hulk, kellega Tartu Vangla on võimeline efektiivselt tegelema

Kuigi vastustena laekus ka erinevaid ettepanekuid, oli ülekaalukalt eelistatum arv müstiline 100, mis tundub siiski olevat seotud rohkem sellega, et tegu on „lihtsalt ilusa arvuga.“ Reaalselt sõltlastega tegelevad ametnikud näeksid praeguse töökorralduse juures võimalust intensiivselt tegeleda vaid ühe sektori s.o umbes 40 (eelistatult kohaliku) kinnipeetava sõltuvusprobleemidega. Sellele, et Tartu Vangla uimastisõltlastest kinnipeetavatega üldse hakkama ei saaks ei panustanud keegi, millest nähtub vähemalt soov täita oma tööga seotud eesmärgid.

Kokkuvõte: mitte üle 100 sõltlase.

1D. Hinnang Tartu Vangla joovastivabale osakonnale

Sellest kujunes omamoodi „suhtumise“ küsimus. Väljaõppest, eetikast ja maailmavaatelistest seisukohtadest lähtuvalt vastas valdav enamus küsitletud ametnikke, et JVO Tartu Vanglas toimib ning, et sõltlastega ongi vaja teistmoodi tegeleda. Samas mängis just kontaktisikute vastustes olulist rolli Tartu Vangla arhitektuuriline jaotus ning teadmised kontaktisikute tööst süüdimõistetute eluhoones ja eelvangistuse hoones. Kuigi (nagu alul mainitud) tegutseb JVO süüdimõistetute eluhoones juba 2 aastat, küsisid mõned eeluuritavate hoones töötavad kontaktisikud, et „mis loom see JVO on“ ning kuna asja vastu puudus varasem huvi, siis ei osatud ka hinnangut anda.

Kokkuvõte: sõltlastega on vaja teist moodi tegeleda ja JVO on üks võimalus selleks.

1E. Tartu Vangla oht muutuda lihtsalt narkomaanide paigutamise kohaks

Kuigi vaid üks „julge“ kontaktisik väitis, et nii see kindlasti juhtubki, jagunesid negativistlikud ja positivistlikud seisukohad kontaktisikute ning nende partnerite osas võrdselt. Selgelt kajastus kõigi küsitletute vastustes kartus, et üsna tõenäoliselt see nii juhtubki kuna liiga suure hulga sõltlastega ei jõuta lihtsalt ressursi puudusel tegeleda. Samas ustavus vangistuse täideviimise hetkeideaalidele pani paljusid kinnitama, et isegi täielikult sõltlastele spetsialiseeritud vangla jääb ikkagi vanglaks. Sotsiaaltöötajate arvamus ei eristunud antud küsimuses vormikandjate omast.

Kokkuvõte: kõigi tasandi ametnike kartused seostuvad just vajaliku personali puudumisest tulenevate probleemidega. „Kui spetsiifilist tegevust läbi ei viida, siis pole ju vahet kus nad on.“

1F. Kas peaks Tartu Vanglasse paigutatama pärast spetsialiseerumist uimastisõltlastele ka selliseid kinnipeetavaid, kes kannavad vangistust narkootiliste ainete käitlemise eest?

Madalama astme ametnikud ei näinud oma tööülesannetest tulenevalt sellises paigutamises midagi loomuvastast. Ka kõrgemaastme ametnikud omasid sarnast seisukohta, koos põhjendustega stiilis: „Samas võib olla profülaktiline see, et diilerid ka reaalselt näevad oma ohvrite kannatusi. Jah – siis nad näevad oma kliente lähemalt“. Sotsiaaltöötajad ei leidnud samuti nimetamisvääraseid põhjendusi neid kahte gruppi ühises vangistuses hoida.

Kontaktisikute arvamus erines kardinaalselt vahetute kaastöölise omast. Domineeris veendumus, et narkootilise aine käitlejad leiaksid kindlasti just uimastisõitlaste seast uusi diilereid, et kuidagi oma kuritegelikku käitumist jätkata.

Kokkuvõte: kuigi samasse vanglasse võiks paigutada nii uimastisõitlased kui ka narkootilise aine käitlemise eest süüdi mõistetud isikud, tuleks tagada nende piisav eraldatus teineteisest.

1G. Pärast Tartu Vanglast vabanemist.

Madalama astme ametnikud näeksid kinnipeetavaid pärast vabastamist kriminaalhoolduse järelevalve all. Kõrgemaastme ametnikud sooviksid neid näha läbimas veel n.ö „vahepealset etappi“ ning veetmas teatud perioodi avavanglas, mille vahendusel toimuks esmane sulandumine ühiskonda. Sotsiaaltöötajad innustasid pöörama tähelepanu Rootsi mudelile, mille kohaselt oleks vabanemine ja kohanemine etapiviisiline ning näeks välja järgnev:

1. pool-avavangla
2. avavangla
3. kriminaalhooldus elektroonilise järelevalve all
4. kriminaalhooldus
5. jätkuvad programmid

Kontaktisikute eelistuseks oli samuti avavangla.

Kokkuvõte: avavanglat nähti sõitlastele spetsialiseerunud vangla loogilise jätkuna ning lihtsalt vabastamist peeti kõige „viletsamaks“ lahenduseks.

Personal

Võtmeküsimus 2: Kuidas mõjutab spetsialiseerumine ametnike arvates nende motiveeritust ja mil määral muutuvad pärast spetsialiseerumist tööülesanded ning nende iseloom?

2A. Eelistused kinnipeetavatega töötamisel

Valdavalt on nii erineva astme vanglaametnikud kui ka sotsiaaltöötajad veendunud, et nende jaoks ei oma vahet põhjus, mille eest kinnipeetav karistust kannab ning nad on valmis tegema tööd iga kinnipeetavaga, kes nende alluvusse määratakse. Ka kontaktisikute puhul domineeris valdavalt samasugune seisukoht, mis väljendab nende kui vangistuse poole esindajate valmisolekut oma pädevuse raames seista silmitsi mistahes väljakutsetega.

Kokkuvõte: spetsialiseerumise eelselt on ametnikud veendunud, et tulevad uimastisõitlastest kinnipeetavatega tegelemisel toime vähemalt senisel tasemel ja nende töö kvaliteet ei muutu.

2B. Varasem kokkupuude sõitlastele suunatud tööga

Madalama astme ametnike kinnitusel puudub neil põhimõtteline kogemus uimastisõitlastega tegelemisel, kuid nad on veendunud, et eriti palju see olemasolevast erinema ei saa. Ka Tartu Vangla kõrgemaastme ametnikel puudub vastavasisuline kogemus. Sotsiaaltöötajad olid siin privilegeeritumad ning peaaegu kõik vastanutest olid tegelema lähemalt ka mõne uimastisõitlasega. Raudvara moodustasid vastanud psühholoogid, kellel oli arvestatav kogemus uimastisõitlastega tegelemisel..

Kontaktisikute esialgsed vastused jagunesid küll suhteliselt võrdselt, kuid hilisemate intervjuude käigus selgus, et olemasolev kogemus sõitlastega tegelemisel piirdus siiski vaid kontaktisiku tööülesannete täitmisega hallatavas sektoris. Sisulise töö kogemus oli vaid mõnel üksikul.

Kokkuvõte: Arvestatav kogemus sõitlastega tegelemisel on vaid sotsiaaltöötajatel ja psühholoogidel. Kuna vastavalt kontaktisiku uuele ametijuhendile Tartu Vanglas lasub neil kohustus sõitlastega intensiivsemalt tegeleda ning oma pädevuse piires läbi viia vajalikke rehabilitatsiooni programme (vt. ametijuhendit), siis reaalset toetust selles võivadki nad saada vaid kogemust omavate sotsiaaltöötajatelt ja psühholoogidelt. Samas arvestades reaalsust lasub neil endil moraalne ja eetiline vastutus juhendada oma oskuste ning pädevuse piires alamaastme ametnikke ühtselt toimivate üksuste moodustamisel.

2C. Prognosis tööülesannete mahu ja olemuse muutumise kohta pärast spetsialiseerumist

Eelmise alalõigu suundumust arvestades võib teatud skepsisega suhtuda ametnike prognoosidesse oma tööülesannete mahu ja olemuse muutumise kohta. Madalama astme ametnikud leidsid, et nende töö peaks muutuma keskeltläbi 26-50%, kõrgemad ametnikud leidsid, et see protsent on valdavalt 0-25%. Usaldada võiks aga sotsiaaltöötajaid (kaasaarvatud psühholooge), kes hoolimata sellest, et nad juba tegelevad sõltlastega intensiivsemalt kui ülejäänud küsitlute grupid, leidsid ometi, et seoses spetsialiseerumisega muutub nende töö valdavalt üle 50%.

Kontaktisikute prognoosidesse tekkisid antud küsimuses taas kord eelvangistuse ja süüdimõistetute eluhoone vahelised tugevad „käärid“. Arvamusi oli äärmuslikust 0%-st kuni teise äärmuse 75%-ni. Seda eelkõige just seetõttu, et sõltlastele suunatud sisulise töö kogemus hetkeseisuga eeluuritavatega tegelevatel kontaktisikutel puudub („*Juhul kui asukoht ei muutu, muutub tööise pärast spetsialiseerumist vaid vähesel määral*“). Samas süüdimõistetute eluhoone kontaktisikud on sõltlastega mingil määral erinevate gruppitööde kaudu kokku puutunud ning eeldavad kohustuste ja mahtude suurenemisel ka töö koormuse muutumist.

Kokkuvõte: tegelikult ei ole vangistusosakonna ametnikel selget ettekujutust, mill määral nende töö iseloom tulevikus muutub. Kui usaldada rohkem kogenud sotsiaaltöötajate seisukohti, peaksid sisulised muutused tulema suhteliselt mahukad.

2D. HIV ja narkomaania seostega kaasnevad kartused

Madalama astme ametnikud tunnistasid, et HIV sagedasem esinemisvõimalus uimastisõltlastel mõjutab osaliselt ka nende suhtumist sellistesse isikutesse ning kõrgendab tähelepanelikkust. Kõrgema astme ametnikke seisukoha võtaks hästi kokku järgmine kommentaar: „See, et inimene on HIV kandlusega, ei muuda minu suhtumist neisse. Pigem olen nende tõttu tähelepanelikum kõigi nakkusohlike kontaktide suhtes. Samas ei pea võimatuks nakkust. Teen endast sõltuva, et oht oleks minimaalne.“ Sotsiaaltöötajad olid vabamad tavapäraest hirmudest ja pidasid riski nakatuda HIV-ga Tartu Vanglas minimaalseks ning leidsid, et muid haigusi saada on tunduvalt lihtsam.

Kontaktisikud valmistuvad olema rohkem tähelepanelikud tähelepanelikumad, kuid on valdavalt veendunud, et vanglas on tunduvalt kergem saada muid nakkusi kui HIV.

Kokkuvõte: otsesest paanikat seoses võimaliku HIV nakkuse saamisega, ei väljendanud ükski küsitletute grupp. Samas mõnsid kõik, et on selliste isikute puhul tähelepanelikumad, mis omakorda peaks avaldama tõhustavat mõju just vangla kontekstis teostavate ülesannete täitmisele.

2E. Motivaatorid ja efektiivsust suurendavad faktorid spetsialiseeritud vanglas töötamisel

Alamaastme ametnikud peavad ühevõrra (ja ka esma-) tähtsaks nii lootust lisatasule kui ka uut väljakutset. Äramärkimist leidis ka hasart, mis kaasneb vastanute arvates uute väljakutsetega. Kõrgema astme ametnikud leiavad motivatsiooni huvitavast tööst ja enesetäiendamisest, materiaalse heaolu suurenemise lootus (raha) järgneb alles neile faktoritele. Sotsiaaltöötajatele seostuvad motivaatoritega peamiselt uued väljakutsed. Samas ei olnud vähetähtsad ei olnud ka hasart ning ülemuse käsk ning tagasihoidlikena mainiti alles viimases järjekorras raha.

Kui kontaktisikute esimeseks valikuks oli nagu madalama astme ametnikel - raha või nagu sotsiaaltöötajatel uus väljakutse, siis kindlalt teise koha motivaatoriks kujunes huvitav töö.

Kokkuvõte: võib öelda, et erinevatel ametikohtadel töötavaid ametnike motiveerivad erinevad faktorid. Motivaatorite puuduse või nende mitte leidmise üle ei kurtanud ükski küsitletute grupp. Isiklikes vestlustes tunnistasid kontaktisikud, et ka ülemuse käsk on väga mõjus motivaator.

2F. Eeldatav ametnike osatähtsuse muutus seoses Tartu Vangla spetsialiseerumisega uimastisõitlastele

Madalama astme ametnikud on veendunud meedikute osatähtsuse hüppelises suurenemises võrreldes senise olukorraga. Kõrgema astme ametnikud vaagisid asja laiemalt ning lisasid meedikutele veel sotsiaaltöötajad ja psühholoogid. Sotsiaaltöötajate arvamus ühtib eeltoodutega ning meedikute osatähtsuse kardinaalne tõus on nendegi silmis esmane.

Samas on inspektor-kontaktisikud ilma võltshäbita on ühisel seisukohal, et kõige enam muutub just nende töö ning alles seejärel panustatakse meedikutele, aga ka julgeolekuosakonna töötajatele.

Kokkuvõte: seda et juhtkonna töökorralduses pärast spetsialiseerumist mingeid muudatusi toimuks, ei eeldanud ükski küsitletute grupp.

2G. Milliseid ametnikke oleks efektiivseks toimimiseks spetsialiseerunud vanglas (võrreldes praegusega) kindlasti juurde vaja

Väljavõtted intervjuudest ja vastustest:

„Kindlasti häid psühholooge ja meedikuid – arvestades asendusravi ja ärajäämanähte.“

„Meedikuid – esimeses etapis on kindlasti terviseprobleemid.“

„Psühholooge, vaimse tervise probleemid.“

„Loeb kvaliteet, mitte kvantiteet. Arste. Psühholooge, kes tegeleksid pidevalt kinnipeetava mõttemaailmaga.“

„Psühholooge, sotsiaaltöötajaid ja meedikuid – neid on praegu vähe ja neil on võimalik oma ametit pidada ka mujal, mitte ainult vanglas.“

„Psühholooge, tegemist on palju just psühholoogiliste probleemidega.“

„Psühholooge, meedikuid, julgeolekutöötajaid.“

„Kõiki – töö sõltlastega eeldab rohkemat inimressurssi. Meedikuid – haigestumise oht nii kinnipeetavate kui ka töötajate seas suurem. Psühholooge (nii kinnipeetavatele kui ka töötajatele) kuna tegu on ebastabiilsete isikutega ja pinge on suurem.“

„Meedikuid, kes peavad leidma võimalikult efektiivseid lahendeid, sõltlaste eluolu korraldamisel ilma aineteta.“

„Kindlasti meedikuid ja psühholooge, kuna kinnipeetavad vajavad palju tähelepanu ja ravi.“

„Sotsiaaltöötajaid äkki – neid kes kinnipeetavatega individuaalselt tegeleks. Kinnipeetavad tahavad suhelda, eriti sellised. Järelikult on juurde vaja selliseid ametnikke, kes otseselt tegelevad kinnipeetavatega.“

„Arvata võib, et kõiki natukene, aga prognoosida ei oska.“ „Arvan, et psühholooge, kuna seda teenust napib praegugi. Võimalik, et ka kontaktisikuid. Sõltlastega on vaja „pisut“ enam tegeleda ning kontaktisiku roll on ilmselt kõige suurem selles osas.“ (vt. JVO kontaktisiku tööd)

„Mida rohkem, seda uhkem – kõiki. Muidu suurem panus ikkagi kontaktisikutele. Valvurid – kuna töö muutub ohtlikumaks.“

„Kontaktisikuid, psühholooge, valvureid – kuna momendil on töökoormus liiga suur.“

„Kontaktisikuid ja psühholooge - mida väiksem grupp kinnipeetavaid, seda rohkem suudetakse nendega tegeleda.“

„Kontaktisikuid, sest uimastisõitlased vajavad mõnevõrra suuremat regulaarset tähelepanu. Kontaktisikutele on pandud väga palju lisakohustusi ja nad ei jõuaks teha kvaliteetset tööd, liiga suure hulga erivajadustega kinnipeetavatega.“

„Vahetult suhtlevaid ja sekkumist korraldavaid kontaktisikuid, suhtlemises hästi koolitatud valvureid“

„Kontaktisikuid, kuna nemad hakkavad otse ja vahetult tegelema kinnipeetavatega. Ca 40 kinnipeetavat kontaktisiku kohta ja teha personaalset tööd iga kinnipeetavaga eraldi (TULE TAEVAS APPI) on suhtarvult palju.“

„Kontaktisikuid, psühholooge, meedikuid, valvureid – vältimaks seda, et eesmärgiks oleks vaid isikute kambris kinni hoidmine.“

„Kontaktisikuid, teades meie töökoormust ja seda, et uue juhendi järgi see suureneb veelgi.“

„Koolitatud valvureid peaks rohkem olema, kes oskaksid hinnata uimastisõitlaste meeleolu muutusi ning edastada informatsiooni vastavatele ametnikele (meditsiin ja julgeolek).“

„Valvurid ja julgeolekutöötajad. Suureneb oht vangla julgeolekule (karistav, mitte raviv)“

„Kõik oleneb töö mahtudest. Kindlasti oleneb sellest, millised tööülesanded kellelegi jäävad. (sama ametikoht teises üksuses võib olla kergem)“

„Kuna ülevaade tulevikust ei ole päris selge, siis on järgnev arvamus subjektiivne: narkosektsioonis peaks olema vähemalt 2 kontaktisikut, kuna nende tööülesanded muutuvad ja laienevad kõige enam (sotsiaaltöötajate ülesanded antakse ka neile) Ja ka valvureid peaks olema iga sektsiooni kohta vähemalt üks (mees ja naine –kiireks läbiotsimiseks), seega juurde 5 valvuri ja 4 kontaktisiku kohta.“

„Minu arust on meil kõik olemas.“

2H. Kas järelvalvet ja läbiotsimist teostavate ametnike sugu (mees või naine) mõjutab kuidagi uimastisõltuvusele spetsialiseerunud vanglas töö efektiivsust võrreldes teiste vanglatega?

Alamaastme ametnikud jagunesid siin selgelt kahte peamisse gruppi ning seda vastavalt soole: Meessoost ametnikud olid veendunud, et sugu on olulise tähtsusega efektiivsust võimendav tegur just sõltlaste kohese läbiotsimise või uriiniproovide võtmise puhul. Naissoost ametnike seisukoha võiks kokku võtta tsitaadiga küsitlusest: “Ei mõjuta kuidagi. Alati on vanglas, ka mõni meesvalvur olemas, kui neid peaks vaja minema.”

Kõrgemaastme ametnikud, kelle pädevuses on laiaulatuslikuma vastutuse kandmine olid eranditult veendunud, et meessoost ametnikke on efektiivsuse tõstmiseks juurde vaja. Sotsiaaltöötajad eeldasid ametnike soo olulist mõju ja mingil määral tegutsemist vastavalt võimalusele.

Kokkuvõte: kuigi olid üksikud erinevate äärmuste pakkujad, jäi domineerivaks siiski ametniku soo oluline mõju teatud spetsiifiliste vangistust ja julgeolekut puudutavate ülesannete täitmisel. Küsimus ise oli vastuseid arvestades üsna intrigeeriv ning vestlustest selgus, et meessoost ametnik (eeldatavasti valvur või vanemvalvur) peaks olema siiski koheselt saadaval. Kontaktisikud, kelle ülesannete hulka kuuluks tulevikus ka tihedam grupitöö kinnipeetavatega leidsid, et neid ei peaks (olenemata soost) läbiotsimisse kaasatama.

2I. Kontrolli suurenemine vanglaametnike tööalase ja töövälise tegevuse üle?

Madalama astme ametnikud olid veendunud, et julgeoleku- ja pääslaametnike kontroll suureneb mõningal määral vältimaks keelatud esemete ja ainete toomist vanglasse. Kõrgema astme ametnikud väljendasid sama veendumust - keelatud ainete sissetoomise vältimiseks tuleb kontrolli vältimatult mõningal määral suurendada. Sotsiaaltöötajate aramusavaldused olid tunduvalt aatelisemad ning valdavalt valitses veendumus, et Tartu Vangla ametnikud on piisavalt ausad ning neid ei peaks ülearu survestama.

Kontaktisikud tunnustavad kontrolli suurenemise võimalikkust ning julgeoleku töö tõhustamise vajalikkust. Samas peaksid muutused toimuma nii, et see ei tekitaks liigset ebamugavust ja ei piiraks olemasolevaid vabadusi.

Kestvusfaktorid

Võtmeküsimus 3: Millised faktorid tagaksid personali arvates spetsialiseeritud vangla jätkusuutlikkuse?

3A. Motivaatorid, mis ajendavad uimastisõltlastest kinnipeetavaid spetsialiseeritud vanglas oma senist käitumist muutma.

Alama- ja kõrgemaastme ametnikud pidasid peamiseks motivaatoriks võimalust elada uimastitest vaba elu ja saada spetsialistidelt abi. Ka sotsiaalosakonna töötajate arvates on jõulisim ajend puhta elu elamise võimalus (ka möödapääsmatus) ning nende arvates oleks sellistes tingimustes võimalik kontsentreeritumalt keskenduda oma probleemidele.

Kontaktisikud nägid spetsialiseeritud vanglas võimalusi spetsialistide abiga leida tulemuslikumaid lahendusi ja valmistuda pärast vabanemist ühiskonnas edukamalt toime tulema. Samas leiti, et oskuslike ametnike vähesus saab takistuseks selle kõige pakkumisel.

Kokkuvõte: puhas elu ja narkootikumide kontrollitud kätte saamine (n.metadoon meditsiinosakonna kaudu) oli enamuse vastanute arvates peamine faktor, mis sõltlast järele mõtlema paneks. Teiste eeskuju, mida vajaliku teraapilise sünergia moodustumisel peetakse tihti äärmiselt oluliseks, ei leidnud toetust ühegi vastanute grupi poolt.

3B. Ohtlikkuse tunnetamine sõltlastega töötamisel

Alamaastme ametnikud ei leidnud olulist vahet ohuastmel erinevate narkosõltuvuses või n.ö „tava“ kinnipeetavatega suhtlemisel ja tegelemisel. Kõrgema astme ametnike lähenemine oli tasakaalukam: „Nii ja naa, kui tegemist on joobes isikuga, siis kindlasti. Muus olukorras aga mitte, tegemist ei ole sedavõrd ohtlikkusega, kuivõrd isiksuse eripäradega, millega peab olema valmis tegelema ja toime tulema.“ Sotsiaaltöötajad ei forsseerinud võimalikku ohtlikkuse trendi leides, et kui sõltlane on juba niikaugale edenenud, et omab piisavat motivatsiooni grupitöös osalemiseks, ei ole ta ohtlikum kui mistahes muu kinnipeetav.

Kontaktisikud, olles esmaseks puhvriks sõltlase esmavajaduste rahuldamiseks nii võõrutuskui ka sellele järgneva kohanemisperioodi ajal, leiavad, et nende igapäevatöö muutub pärast sõltlastele spetsialiseerumist tunduvalt ohtlikumaks.

Kokkuvõte: ohuastme muutusi seostati otseselt võimaliku joobe mõjuga kinnipeetava käitumisele ja psüühikale.

3C. Uimastisõitlaste moraalne surve järelevalvet teostavatele ametnikele.

Alama astme ametnikud leidsid, et surve kinnipeetavate poolt suureneb tunduvalt ja sagenevad hallatava kontingendi ettepanekud toimetada vangla territooriumile keelatud esemeid ja aineid. Kõrgema astme ametnikel ei jäänud muud üle kui ühineda eeltoodud arvamusega. Sotsiaaltöötajad peavad Tartu Vangla ametnikke jätkuvalt professionaalideks, kes ei lase vastavasisuliste ettepanekute sagenemisel oma ausat nime määrida ja on üsna veendunud, et elimineerivad vastavasisulised püüdlused juba eos ning ei satu kinnipeetavate mõju alla.

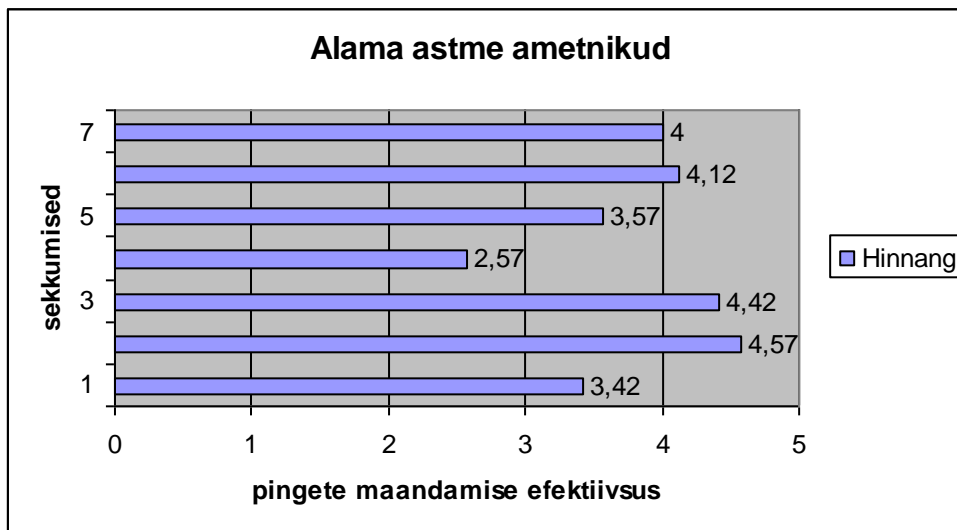
Kontaktisikud on veendunud, et tööülesannetest tulenev teistest vastanutest lähemate kontaktide tõttu kinnipeetavatega (mis tulenevad ka otseselt uuest ametijuhendist) sageneb neile osutatav negatiivne surve nii vangla siseselt kui ka väliselt. Sarnaselt sotsiaaltöötajatega on nad aga otsustanud jääda eetilisteks.

Kokkuvõte: surve tuua vangla territooriumile keelatud esemeid ja aineid kasvab.

3D. Personali ja uimastisõitlaste vahelised pinged

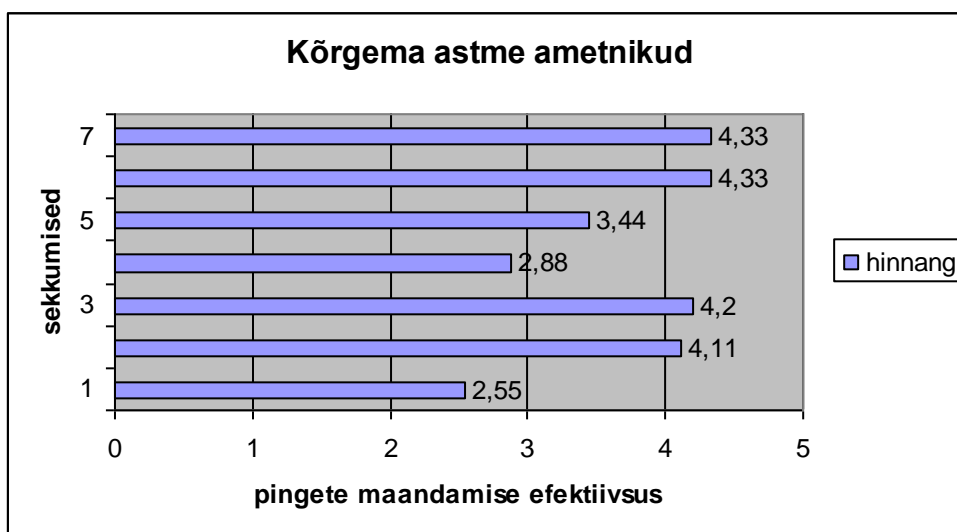
Hindamiskriteeriumitena käsitleti pingetele pärssivat mõju avaldavate faktorite hindamisel järgmisi valdkondi:

1. **vaba aeg**, mille sisustamine jääks vaid kinnipeetava enda kanda
2. regulaarne **tööl käimine**, ühe olulisima sotsiaalse oskuse säilitamiseks või omandamiseks
3. **õppimine** – nii kohustuslik haridus kui ka lisaharidus
4. **eraldatus**, kas kambrisse lukustamise või väikeste gruppide näol
5. **lisamugavused** - spordivahendid, vaibad, kardinad jms.
6. **programmid** – sõitlastele suunatud rehabilitatsiooniprogrammid
7. vajalik **ravi** – meditsiiniline sekkumine ja järelevalve kogu vangistuses viibimise perioodil

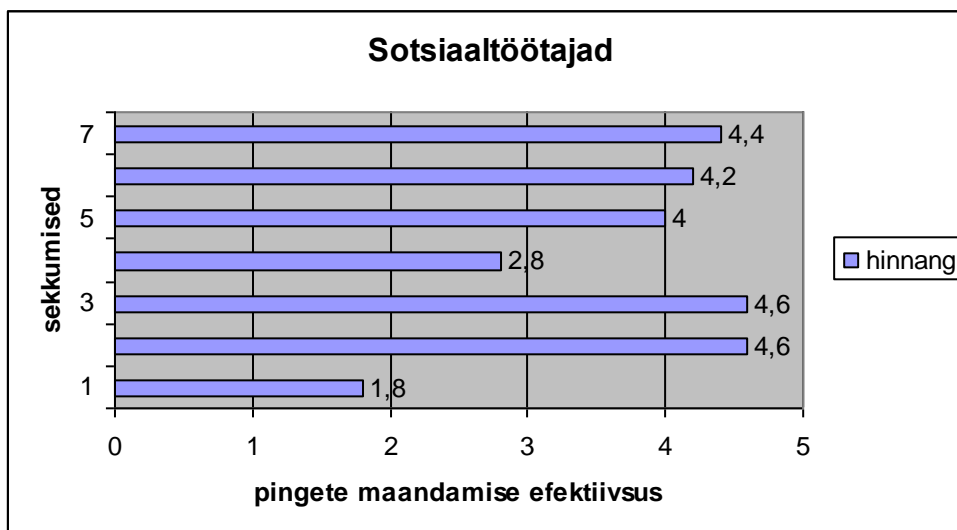
Joonis 2

Alamaastme ametnike arvates on peamisteks pingetmaandavateks teguriteks töö käimine ja hariduse omandamine.

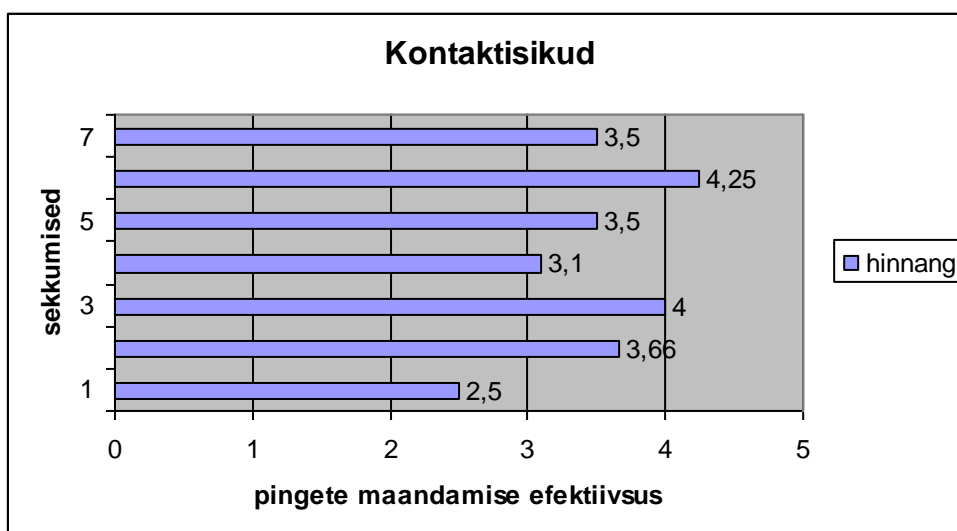
Joonis 3

Kõrgemaastme ametnikud pidasid esmatähtsaks programme ja vajalikku meditsiinilise abi tõhusat saadavust.

Joonis 4

Sotsiaaltöötajate eelistuseks - töö ja õpingud. Liigne vaba aeg ja tegevusetus tekitab nende arvates vaid lisapingeid.

Joonis 5

Kokkuvõte: Vajalikud programmid on kontaktisikute eelistus, kuna need seonduvad uute ametiülesannetega, ei vaja meditsiinilist alusbaasi ning aitavad ühtlasi ka vangistuse eesmärkidele kõige paremini kaasa.

3. SOOVITUSED

Toetudes teostatud küsitlustele ning valdavalt välismaisele kogemusele võib sissejuhatuses välja toodud võtmeküsimusi aluseks võttes teha mõningaid soovitusi:

3.1 Personal

Kõigi tasemete vangla töötajate jaoks on äärmiselt oluline põhjaliku koolituse saamine vangistatud uimastisõltlastega tegelemisel ning oskus teha koostööd ka erinevate tasandite spetsialistidega. Vangistuses viibimisel iseenesest on juba mitmeid ebamugavusi ja piiranguid, mis ei luba probleemseid isikuid rakendada näiteks tööülesannete täitmisele või õppetöösse. Professionaalsete töötajate puudus omakorda tähendab aga seda, et reaalselt väärtustatav aeg probleemide käsitlemisel on limiteeritud puuduliku ressursi tõttu. Igapäevase rutiini monotoonsus ja tegevuse leidmine uimastisõltuvuse all kannatavatele kinnipeetavatele on tihti „tapvad“ ning ei aita kuidagi kaasa alternatiivsete käitumismustrite tekkimisele. Vangla keskkond ise ei suuda tekitada muutusi stereotüüpsetes mõttemallides, mis puudutab mõtteid tundeid ja käitumist. Ja seda isegi siis kui sõltlased suudetakse keelatud ainetest täielikult eemal hoida.

Kui sõltuvusprobleemidega tegeleda oskavast hoolduspersonalist on puudus, tuleks koolitada piisaval hulgal vangistusosakonna töötajaid sõltlastega tegelema. Skriiningu vahendite (n. pupilli suuruse hindamise tarvikud) kasutamine oleks soovitatav esmaste hinnangute andmiseks, eriti kui seda peavad tegema vaid „kiirväljaõppe“ saanud vanglaametnikud. Sellisteks abivahenditeks võiksid veel olla erilist tähelepanu nõudvaid olulisi punkte loetlevad nimestikud või poolstruktureeritud küsimustikud, mis puudutaksid esmast hinnangut vajavaid valdkondi, andes samas ametnikule „hoiatussignaali“ iseenda ja vangla julgeoleku kindlustamiseks. Kõik vangla töötajad peaksid saama väljaõppe selliste abivahendite kasutamiseks. Soovituslikult peaksid koolitused hõlmama ka narko-, sotsiaal- ja vangistusalaaseid teemasid, aga ka esmaabi, kriisireguleerimist ja pingeolukordade

efektiivse lahendamise koolitust. Samas peaksid mistahes tasandil ja ametiastmel koolitust saanud isikud olema valmis omandatud jagama teistele tasanditele arusaadaval ja vajalikul viisil.

Enamustes vanglatest paigutatakse kinnipeetavad spetsialiseeritud institutsioonidesse eeldades, et see on parim viis tegeleda potentsiaalselt problemaatiliste isikutega. Järelkult on spetsialiseeritud vangla töötajatele pandud vastutus kanda igapäevaselt hoolt mingis mõttes erivajadustega kinnipeetavate eest. Seetõttu on ülimalt oluline, et vangistuse eesmärke vahetult täitvad töötajad saaksid regulaarselt spetsiaalset väljaõpet, kuidas tulla toime sõltlastest „klientidega“ vältimaks nii suitsidaalset ja agressiivset käitumist.“ (Euroopa Nõukogu miinimumreeglid)

Välisriikide vastavat kogemust arvestades võib välja tuua 4 peamist takistust, mis tavaliselt ei lase efektiivselt rakendada uudseid sekkumismeetodeid (kaasa arvatud spetsialiseerumine) vanglateenistusse ning mille elimineerimiseks peaks tegema pingutusi juba muutuste algfaasis:

Esiteks fakt, et sõltlastega tegelevad organisatsioonid peavad omama karakteristikuid, mis on kardinaalselt erinevad karistava või vangistust teostava organisatsiooni omast. Teiseks takistuseks on asjaolu, et vangistust täideviivat personali ei saa lihtsalt käsu korras muuta - nende koostöö valmidus peaks olema enne väljaselgitatud. Kolmas takistus on fakt, et vangistusasutused viivad täide selliste huvigruppide nõudmisi ja soove, kes ka määravad, kuidas tuleb kinnipeetavaid kohelda. Neljandaks takistuseks on vangla personali (nagu ka iga muu personali) soovimatus muuta väljakujunenud harjumusi.

3.2 Kontaktisikud ja ITK

Kõige suurema surve alla sattuvad sõltlastega tegelemisel spetsialiseeritud vanglas inspektor-kontaktisikud. Neilt oodatakse, et nad minimeeriks hõõrumisi kinnipeetavate ja töötajate vahel ning samas oodatakse neilt täielikku allumist reeglitele ja piiravatele normidele, mis on tahtlikult loodud kinnipeetavate elu ebaseadlikuks tegemiseks. Kontaktisikutelt oodatakse, et nad edendavad kinnipeetavate rehabilitatsiooni nende

vajadusi rahuldades ning vajalikku hoolitsust ilmutades, aga samas oodatakse neilt ka, et nad tagaksid õiguskorra ning kindlustaksid kinnipeetavate turvalisuse. Kõige tipuks, eeldatakse, et nad tegelevad aktiivselt kinnipeetavatega sisustades nende igapäeva elu loova tegevusega tagamaks ning hoiavad ära põgenemiskatseid.

Nii need, kui ka muud konfliktised juhendid teevad praktiliselt võimatuks kontaktisikutel teha midagi sellist, mida nende otsesed ülemused suudaksid õiglaselt hinnata. Kui kontaktisikud püüavad rangelt täita asutusesiseseid reegleid riskivad nad süüdistusega kinnipeetavate represserimises. Reegleid peab küll ellu viima, kuid see ei tohiks olla jäik ja meelevaldne, mis omakorda ajendaks kinnipeetavaid mitte kuuletuma, mässama või kohtusse kaebusi kirjutama. Kui kontaktisikud ilmutavad aga „mõistlikku“ meelt ja otsustusvõimet, püüdes säilitada üldist rahuseisundit, riskivad nad süüdistusega, et pole olnud piisavalt tähelepanelikud potentsiaalsete ohuolukordade suhtes või on isegi korrumpeerunud. Kui nad hoiavad korda ja nõuavad kinnipeetavatel seaduse täitmist riskivad nad hinnangutega – nagu „jäik“ ja „karistav“ isik, ning selline hinnang häirib oluliselt igasuguse rehabiliteeriva tegevuse läbiviimist kontaktisiku tasandil. Kuid kui nad hoiavad õhkkonda pingevabana ja see tundub kellelegi ohtlik, siis riskivad nad sellega, et neid peetakse „laiskadeks“ ja „vähemotiveeritud“ töötajateks. Püüdes lahendada teineteisele vastukäivate direktiivide dilemmat ning kogedes lisaks veel füüsilist ohtu ja organisatsioonilist suutmatust, suureneb paljude kontaktisikute rahulolematuse oma tööga ja paljud lahkuvad juba mõne ajapärast töölt. Eelkirjeldatud dilemmad võimenduvad just uimastisõltlastega tegelevates vanglates.

Sõltlastega tegelemisel tõusetub erilisel kontaktisiku supervisiooni all koostatava individuaalse täitmiskava adekvaatsus. Samuti langeb nende õlule kohustus kontrollida, kas tehtud soovitused ja programmid on ellu viidud. Sest sõltuvus võib ju küll olla kinnipeetava ümberpaigutamise aluseks Tartu Vanglasse, kuid palju olulisem on see, kas tegelikku rehabilitatsiooni heaks üldse midagi tehakse. Kinnipeetavatega spetsialiseeritult tegelemine paistab olevat suhteliselt õrn ala, mis võib (ja pahatihti nii juhtubki) laguneda mistahes protsessi punktis kuna enamusel vanglatest puudub pädev personal või on seda liiga vähe, et koheselt mingeid käega katsutavaid tulemusi saavutada.

Ja isegi kui sellised (motiveeritud, pädevad) isikud on olemas, kes suudaksid adekvaatselt hinnata kinnipeetava vajadusi, siis tegelusteni jõudes, ei leidu pahatihti ressursi, kes

jaksaks plaanitud ravi või programme ellu viia. Näiteks – kust leida pädevaid ametnikke, kes oleksid võimelised viima läbi venekeelseid sõltlastele suunatud programme?

Praktika näitab, et kinnipeetavad on ITK aluseks olevateks intervjuudeks „vabad“ vaid mõnel tunnil hommikuti või siis pealelõunat, kuna ülejäänud päev kulub päevakava järgsetele tegevustele nagu söögikorrad, õppimine või töö ja jalutuskäigud. See tõttu kogutakse infot kiirustades ja üsna suvalistel ajaperioodidel. Tuginedes sellistele peaaegu olematutele „kontaktidele“ koostatakse kinnipeetavale individuaalne täitmiskava, mille alusel hiljem otsustatakse, kas ta on oma käitumist parandanud või mitte. Ka tehakse eelnevale tuginedes prognoose tema võimaliku rehabilitatsiooni kohta või antakse soovitusi raviprogrammides osalemiseks ja paljuks muuks.

Isegi kui ITK võib osutada kinnipeetavale ideaalselt sobivaks, siis vanglasiseste tegevuste planeerimine vastab (taas kord ressursi puudumise tõttu) sellele harva. Töö suure mahu tõttu ei kohtu kontaktisikud regulaarselt ITK komisjoni liikmetega (või teevad seda harva) ja otsused seoses läbiviidavate programmidega langetatakse tihti vaid ühe (kontakt-) isiku poolt. Samas valitseb oht, et kontaktisik langetab oma otsuseid pigem karistavatest kui rehabiliteerivatest seisukohtadest lähtudes. See tähendab, et selle asemel, et koguda informatsiooni sõltlase kohta, saamaks teada kinnipeetavate isiklike vajadusi ning määrata vajalik sekkumine, võib üksikisik kasutada saadud andmeid vaid ettevaatusabinõude kasutusele võtuks, et vältida hilisemaid probleeme või siis ennetavalt karistada.

Eeltoodule tuginedes võib väita, et piisavalt motiveeritud ja järjepidevalt vajalikku väljaõpet saav personal on sõltlastele spetsialiseeritud vangla puhul peamine elujõulisust tagav tegur. Autor võtab julguse väita, et antud juhul pole tegu klišeega ning nimetatud valdkonnale peaks narkosõltlastele suunatud vanglas pöörama tavapärasest tunduvalt suuremat tähelepanu. Nii-öelda - „kuidagimoodi toimiv süsteem“, mis tegeleks vaid hädaolukordade „lappimisega“, oleks sõltlaste kontekstis pigem destruktiivne ja seda nii personalile kui „klientidele“. Seega vaid juhul kui Tartu Vanglas panustatakse tavapärasest rohkem pädeva personali kontsentreerimisse spetsiifikast tulenevate ülesannete täitmisel, võib sellest saada arvestatav mudel nii Eesti, aga miks mitte ka kogu Euroopa vanglamaastikul, aitamaks efektiivselt käsitleda ja lahendada uimastisõltuvusprobleeme kinnipidamisasutustes.

KOKKUVÕTE

Võtmeküsimus 1: Kas spetsialiseerumine Eesti vanglasüsteemis on vajalik ning milline on ametnike nägemus uimastisõitlastele spetsialiseerunud Tartu Vanglast?

Oma suhteliselt olematule praktilisele ja üsna kesisele teoreetilisele kogemusele tuginedes on Tartu Vangla ametnikud ometi veendunud, et vanglate spetsialiseerumisest võib õige teostuse korral kujuneda efektiivne lahendus uimastiprobleemidega tegelemisele kinnipidamisasutustes. Samas leiti üsna üksmeelselt, et narkosõitlased võiksid asuda Viru Vanglas ning kui nad juba on siiski Tartusse määratud, ei tohiks nende arv ületada 100 kinnipeetavat. Tartu Vangla ametnikud on veendunud, et sõitlastega ongi vaja teist moodi tegeleda ja vanglas juba toimiv joovastivaba osakond on üks võimalus selleks.

Kõigi tasandi ametnike kartused ja hirmud tuleviku ees seostuvad just vajaliku personali puudumisest tulenevate probleemidega. Vanglate spetsialiseerumine kaotab nende arvates oma mõtte kui kinnipeetavatega sisulist tegelemist ei toimu.

Kuigi samasse vanglasse võiks töötajate arvates paigutada nii uimastisõitlased kui ka narkootilise aine käitlemise eest süüdi mõistetud isikud, tuleks tagada nende piisav eraldatus teineteisest.

Spetsialiseerunud vangla loogilise jätkuna nähti üsna üheselt just avavanglat, mis võiks ühtlasi ka jätkata varasemaid sõitlastele suunatud programme ning lihtsalt vabastamist peeti kõige „viletsamaks“ lahenduseks.

Võtmeküsimus 2: Kuidas mõjutab spetsialiseerumine ametnike arvates nii nende endi kui ka kinnipeetavate motiveeritust ja mil määral muutuvad pärast spetsialiseerumist tööülesanded ning nende iseloom?

Spetsialiseerumise eelselt on Tartu Vangla ametnikud veendunud, et on võimelised toime tulema ja osutama kvaliteetset teenust uimastisõltlastest kinnipeetavatega tegelemisel. Kontaktisikud, kes vastavalt uuele ametijuhendile peavad hakkama sõltlastega intensiivsemalt tegelema ning oma pädevuse piires läbi viima vajalikke rehabilitatsiooni programme peaksid üleminekuperioodil tegema tihedat koostööd sotsiaaltöötajate ja psühholoogidega, kellel on suhteliselt suur kogemus sõltlaste kohtlemisel. Samas lasub just kontaktisikel oluline vastutus suunata ja juhendada valvureid ja vanemvalvureid, oma pädevuse piires, ühtselt toimivate üksuste moodustamisel.

Samas ei oma just vangistusosakonna ametnikud adekvaatset võrdlusmomenti ning see tõttu ka arvestatavat ettekujutust, mil määral nende töö iseloom tulevikus tegelikult muutub. Usaldades tunduvalt suurema pagasiga sotsiaaltöötajate kogemust võib prognoosida, et sisulised muutused peaksid kujunema suhteliselt mahukateks ning rehabilitatsiooni põhimõtted omandavad ka vangistuse poolel palju laiema tähenduse. Narkomaanidega sagedasti seostatav HIV- nakkuse või ka AIDSi suurem võimalik kontsentratsioon Tartu Vanglas ei tekita töötajates otsest paanikat. Samas möönsid kõik vastanud, et on kindlasti tähelepanelikumad, mis omakorda peaks avaldama tõhustavat mõju kõigi vangla kontekstis teostavate ülesannete täitmisele.

Erinevatel ametikohtadel töötavaid ametnike motiveerivad spetsialiseeritud vanglas töötamisel erinevad faktorid: koolitused, hasart, raha, uued väljakutsed. Motivaatorite puuduse või nende mitte leidmise üle ei kurtnud ükski küsitletute grupp. (Kontaktisikutele omase tunnusjoonena võiks siiski välja tuua ka ülemuse käsu, kui suhteliselt tugeva motivaatori.)

Kõik küsitletud ametnike grupid olid veendunud, et vahetute sekkujate töö olemus ja korraldus saab pärast spetsialiseerumist muutuma. Vaid juhtkonna töökorralduses ei eeldanud ükski küsitletute grupp sisulisi muudatusi. Samas leiti, et kindlasti oleks efektiivselt toimiva spetsialiseeritud vangla puhul vaja võrreldes praegusega juurde meedikuid, sotsiaaltöötajaid, psühholooge ja kontaktisikuid.

Ametnike soost tulenevaid (Belgia vanglates lubatakse vaid kuni 20% segunemist vastassooga) piiranguid teatud spetsiifiliste vangistust ja julgeolekut puudutavate

ülesannete täitmisel, tunnustas enamuse vastanud ametnikke ning arvestades hetkeseisu Tartu Vanglas (ca 51-52% naissoost ametnikke), siis eeldati, et meessoost valvur või vanemvalvur peaks olema siiski sellises üksuses koheselt saadaval. Kontaktisikud, kelle ülesannete hulka kuuluks tulevikus ka tihedam grupitöö kinnipeetavatega leidsid, et asjatute tõkete vältimiseks hilisemates grupitöödes ei peaks neid tulevikus läbiotsimistesse kaasama.

Võtmeküsimus 3: Millised faktorid tagaksid personali arvates spetsialiseeritud vangla jätkusuutlikkuse?

Kuna personali puudutavad aspektid johtuvad paljuski eelneva võtmeküsimuse vastustest, siis antud küsimuse puhul vaadeldi rohkem nende suhet oma tulevaste „klientidega“.

Puhas elu ja narkootikumide kontrollitud kätte saamine (n. metadoon meditsiinosakonna kaudu) oli enamuse vastanute arvates peamine faktor, mis spetsialiseeritud vanglas sõltlast järele mõtlema paneks ning seeläbi just kõige otsesemalt aitaks kaasa seatud eesmärgi täitmisele. Seega lasub just personali õlul kohustus tagada vastavate tingimuste olemasolu.

Kinnipeetavate hõivamine jõukohase tööga, vajaliku ravi võimaldamine ja sobivate sotsiaalprogrammide rakendamine, oleks vastanud ametnike arvates kõige olulisemateks valdkondadeks, mille vajaliku tähelepanuta jätmise „tapab“ igasuguse spetsialiseerumise.

Kuna ohuastme muutusi suurenemise poole seostati otseselt võimaliku joobe mõjuga kinnipeetava käitumisele ja psüühikale, siis on oluline tõsta vangistusosakonna ametnike oskust narkojoovet eristada ja vajaminevaid turvameetmeid õigel viisil rakendada.

Olulise tähenduse saab ametnike arvates julgeoleku osakonna töö, sest ametnikud on veendunud, et kinnipeetavate poolne surve tuua vangla territooriumile keelatud esemeid ja aineid kasvab. Kuigi ametnike eetilisus on vangla turvalisuse kõige suurem tagatis, leiab pärast uimastisõltlastele keskendumist laiemat kõlapinda igivana soovitus: „Usalda, aga kontrolli.“

SUMMARY

The subject of the present graduation thesis is: „Specialization of Tartu Prison as the possible long-term solution to drug problems in penitentiary system." The thesis is written in Estonian, with a summary given in English. The work comprises of 49 pages in total; the main part consists of 42 pages and 4 graphs.

The goal of the paper is to explore and give an overview of basic principles of specialization in Estonian prison-system, especially in drug problems area. Also give an essay through the eyes of participants in Tartu Prison who in near future faced changes in stereotyped understanding of prison work. In this study the author focused to factors what are (by his opinion) very important during the process of functioning and achieving the goals for succeeding specialization to drug prevention in Tartu Prison - organization, personnel and sustainability.

To summon up the data and analyze it, the author partly used method of “Rapid Assessment and Response”. Study subsumes two main groups who are most involved into specialization process in Tartu Prison – contact persons and their primary associates in higher and lower level. Also is added the opinion of social workers. By results of their POV-s and decisions the author tried to make concrete conclusions and give some proposals to amend the work in drug-problem specialized Tartu Prison more effective.

Hence, this graduation thesis may be used as “kick-of” in local experience of specialization and these suggestions can be put in practice in other Estonian prisons too if it is necessary.

VIIDATUD ALLIKAD

- 1 Alas, R. „Juhtimise alused“ kirjastus Külim, 2001
- 2 Aru, L. „Uimastipreventsiooni projekt Viljandi Vanglas“ Tallinn 2003, SKA diplomitöö.
- 3 Gatherer, A.; Jargens, R.; Moeller, L.; Nikogosian, H.; Staver, H. „Health in Prisons: A WHO Guide to the Essentials in Prison Health “ Published 2007 WHO Regional Office Europe.
- 4 "Euroopa Vanglareeglistik" Euroopa Nõukogu Ministrite Komitee soovitus Rec(2006)2.
- 5 Justiitsministri ettekanne kriminaalpoliitika arengusuundade aastani 2010 elluviimise kohta 2005 aastal. Ülevaade Vabariigi Valitsuse 2005. aasta tähtsamatest sammudest Riigikogus 21. 10.2003 heaks kiidetud kriminaalpoliitika arengusuundade elluviimisel vastavalt Riigikogu 21.10.2003 otsuse (Kriminaalpoliitika arengusuundade heakskiitmine) punktile.
- 6 Kikas L. „Uimastid vanglas.“ Justiitsministeerium 2006.
- 7 Lõhmus, L. „HIV-i/AIDS-i ja narkomaaniaga seotud teadmised, hoiakud ja käitumine süüdimõistetute seas“ Tallinn 2004
- 8 Lõhmus, L. „HIV-i/AIDS-i ja narkomaania temaatikaga seotud teadmised ning arusaamad vanglateenistujate seas“ Tallinn 2004.
- 9 Older, M. „Uimastipreventsiooni projekt Tartu Vanglas (joovastivaba osakond)“. SKA 2007 diplomitöö
- 10 Perens, A. „Projekti juhtimine“ kirjastus Külim, 2001
- 11 Smit, D.vz; Dünkel, F. „Imprisonment Today and Tomorrow: International Perspectives on“ Published 2001 Martinus Nijhoff Publishers
- 12 Stel, v.d.J. ja Voordewind, D. „Preventsiooni käsiraamat: alkohol, narkootikumid ja tubakas“. Eesti Uimastipreventsiooni Sihtasutus. Tallinn: Prisma Print. 2001
- 13 Sutherland, E.; Cressey, D.; Luckenbill, D. „Principles of Criminology“ Published Rowman Altamira 1992
- 14 Täitmisplaan, 25.03.2008 – RT 11.04.2008, 29, 424
- 15 „Täitmisplaan“ Justiitsministri määruse eelnõu seletuskiri

LISAD

Lisa 1

Küsitlusankeet:

Austatud kolleeg!

Mina, Kairi Piller-Petrov, lõpetan aastal 2008 Sisekaitseakadeemia ja kirjutan oma lõputööd otseselt Sind ja Sinu tulevikku puudutaval teemal - TARTU VANGLA SPETSIALISEERUMINE UIMASTISÕLTLASTELE. Võid olla kindel, et kuna tegu on täiesti uudse asjaga Eesti vanglasüsteemis, siis käesolevale küsimustikule vastates saad Sa otseselt kaasa aidata OMA tuleviku kujundamisele meie vanglas. Kui soovid, et see vastaks võimalikult palju Sinu ootustele, siis esimese panuse saad anda järgnevatele küsimustele vastates. Sinu ausad vastused on hinnatud ning nende anonüümsus tagatud.

1. Organisatsioon

1A. Kas Sinu arvates on otstarbekas ja efektiivne Eesti Vabariigi vanglate spetsialiseerumine kindlatele valdkondadele: näiteks uimastisõltlased, seksuaalkurjategijad, vägivallakurjategijad jne.?(märgi oma valik)

1. Väga vajalik
2. Üsna vajalik
3. Vähe vajalik
4. Ei ole vajalik

1B. Millises järgmistest vanglatest peaks, Eesti kuritegelikku maastikku arvestades, Sinu arvates asuma uimastisõltlased?(märgi oma valik)

1. Viru Vangla
2. Tartu Vangla
3. Tallinna Vangla
4. Murru Vangla

5.Põhjendage lühidalt

1C. Kui suure hulga uimastisõltlastega on Sinu arvates 1000-kohaline Tartu Vangla võimeline efektiivselt tegelema? (märgi oma valik)

1. Tartu Vangla ei saagi sellega hakkama
2. 100 kinnipeetavat
3. 500 kinnipeetavat
4. 1000 kinnipeetavat
5. Teie poolt pakutav optimaalne arv oleks....

1D. Mida arvad hetkel Tartu Vanglas tegutsevast JVO -st?(märgi oma valik)

1. toimib, sõltlastega ongi vaja teistmoodi tegeleda
2. ei näe selle järgi vajadust, kõigil kinnipeetavatel peavad olema võrdsed tingimused
3. ei ole JVO –st kunagi kuulnud

1E. Kas Sinu arvates võib Tartu Vangla muutuda narkomaanide dispanseriks? (märgi oma valik)

1. Kindlasti
2. Üsna tõenäoliselt
3. Ei, tegu on ikkagi vanglaga

1F. Kas peaks Tartu Vanglasse paigutatama pärast spetsialiseerumist uimastisõltlastele ka selliseid kinnipeetavaid, kes kannavad vangistust narkootiliste ainete käitlemise eest? (märgi oma valik)

1. Jah
2. Ei

1G. Kus näeksid Sina kinnipeetavat pärast edukat sõltuvusprogrammide läbimist Tartu Vanglas kõige parema meelega? (märgi oma valik)

1. avavanglas ühiskonnaga kohanemas
2. kriminaalhoolduse all
3. lihtsalt vabanenud
4. kui mujal siis kus?

2. Personal

2A. Professionaalina tuled kindlasti toime iga vanglas viibiva kriminaaliga, kuid millist liiki kuriteo eest süüdimõistetutega „eelistaksid“ enim töötada?(märki oma valik/ud)

1. Varavastase kuriteo sooritanud
2. Isikuvastase kuriteo sooritanud
3. Seksuaalkuriteo sooritanud
4. Narkokuriteo sooritanud
5. Vahet ei ole, kinnipeetav on kinnipeetav

2B. Kas oled varem töötanud uimastisõltlastega?

1. Jah
2. Ei

2C. Hinda protsentuaalselt, kui palju muutub (eeldatavalt) Sinu tööülesannete iseloom juhul kui Tartu Vangla spetsialiseerub uimastisõltlastele?(märki oma valik)

1. 0-25%
2. 26-50%
3. 51-75%
4. 76-100%

2D. Paljud narkomaanid on HIV positiivsed ja vastupidi, kas see mõjutab Sinu suhtumist nendesse kinni peetavatesse? (märki oma valik)

1. Jah kindlasti, üritan vähendada kokkupuuteid nendega
2. Vanglas on palju kergem saada muid haigusi
3. Osaliselt mõjutab, muutun nendega suhtlemisel tähelepanelikumaks
4. Ei, nakatumine HIV-i Tartu Vanglas on väga ebatõenäoline kui mitte võimatu

2E. a) Järjesta olustikulised motivaatorid ametnikke jaoks uimastisõltlastele spetsialiseerunud vanglas?(nummerda oma järjestus)

1. lootus lisatasule
2. uus väljakutse
3. huvitav töö
4. kohustuslik enesetäiendamine
5. motivaatorid puuduvad

Veel midagi?

.....

2F b) Järjesta isiklikud motivaatorid, mis ajendaksid Sind kõige efektiivsemalt uimastisõitlastega tegelema?(nummerda oma järjestus)

1. ülemuse käsk
2. võimalus ennast proovile panna
3. koolitused
4. hasart
5. raha

Veel midagi?

.....

2G. Järjesta vanglaametnikud, kelle roll vangistuse eesmärkide täitmisel (Sinu arvates) seoses Tartu Vangla spetsialiseerumisega uimastisõitlastele kõige enam muutub. (nummerda oma järjestus)

1. meedikud
2. sotsiaaltöötajad
3. psühholoogid
4. kontaktisikud
5. julgeoleku töötajad
6. valvurid
7. juhtkond

2H. Milliseid eelmises küsimuses loetletud ametnikke oleks efektiivseks toimimiseks spetsialiseerunud vanglas (võrreldes praegusega) kindlasti juurde vaja? (väike põhjendus)

.....
.....
.....
.....

2I. Kas järelvalvet ja läbiotsimist teostavate ametnike sugu (mees või naine) mõjutab kuidagi uimastisõltuvusele spetsialiseerunud vanglas töö efektiivsust võrreldes teiste vanglatega?(märgi oma valik)

1. Mõjutab oluliselt – n. kohene läbiotsimise või uriiniproovide võtmise vajadus
2. Eriti ei mõjuta – tegutsetakse vastavalt võimalustele
3. Üldse ei mõjuta – kõigega on võimalik toime tulla

2J. Kas Sinu arvates suureneb pärast spetsialiseerumist uimastisõltlastele kontroll vanglaametnike tööalase ja töövälise tegevuse üle? (märgi oma valik)

1. Jah kindlasti, ning see muudab julgeoleku osakonna töö eriti oluliseks
2. Mõningal määral vältimaks keelatud esemete ja ainete toomist vangla territooriumile
3. Ei, Tartu Vangla ametnikud on piisavalt professionaalsed ja ausad, et neid mitte ülearu survestada

3.Meetodid

3A. Järjesta olustikulised motivaatorid, mis Sinu arvates ajendavad uimastisõltlastest kinnipeetavaid spetsialiseeritud vanglas oma senist käitumist muutma. (nummerdage olulisimast vähemoluliseni)

1. võimalus elada piirangute all „puhast“ elu
2. võimalus leida spetsialistide abiga lahendusi sõltuvusprobleemidele
3. võimalus tegeleda keskendunult (segamatult) oma vigadega
4. võimalus valmistuda ühiskonnas pärast vabanemist edukalt toime tulema
5. võimalik kaaskinnipeetavate positiivne eeskuju

Veel midagi?

.....
3B. Kas Sinu arvates on uimastisõltlastega ohtlikum tegeleda kui muude kinnipeetavatega? (märgi oma valik)

1. Jah
2. Ei

3C. Kas Sinu arvates suureneb pärast spetsialiseerumist uimastisõltlastele kinnipeetavate moraalne surve järelvalvet teostavatele ametnikele?

1. Jah kindlasti, ning see muudab julgeoleku osakonna töö eriti oluliseks
2. Sagenevad ettepanekud toimetada vangla territooriumile keelatud esemeid ja aineid

3. Ei, Tartu Vangla ametnikud on piisavalt professionaalsed ja ausad, et mitte sattuda kinnipeetavate isikute mõju alla

3D. Mil määral mõjutavad järgnevas nimekirjas toodud kinnipeetavaid puudutavad aspektid Sinu arvates personali ja uimastisõitlaste vahelisi pingeid? (hinda 5-e palli süsteemis)

1. liigne vaba aeg ☐	suurendab ☐ ☐ ☐ ☐ ☐	vähendab
2. regulaarne töö käimine ☐	suurendab ☐ ☐ ☐ ☐ ☐	vähendab
3. õppimine ☐	suurendab ☐ ☐ ☐ ☐ ☐	vähendab
4. eraldatus ☐	suurendab ☐ ☐ ☐ ☐ ☐	vähendab
5. lisamugavused ☐	suurendab ☐ ☐ ☐ ☐ ☐	vähendab
6. programmid ☐	suurendab ☐ ☐ ☐ ☐ ☐	vähendab
7. vajalik ravi ☐	suurendab ☐ ☐ ☐ ☐ ☐	vähendab

4. Isiklik

4A. Kas usud, et tulevikku kujundavaid ettepanekuid saab ellu viia vaid siis kui nad on konkreetselt väljaöeldud? (märkige oma valik)

1. Jah
2. Ei

4B. Kui „jah“, siis võimalus teha isiklike ettepanekuid uimastisõitlastele spetsialiseerunud Tartu Vangla efektiivseks funktsioneerimiseks ning seeläbi ka isikliku heaolu suurendamiseks avaneb kõrvaloleval lehel:

Lisa 2

Justiitsministri määruse „Täitmisplaan“ eelnõu seletuskiri

1. Sissejuhatus

Kinnipeetavate ja vahistatute vanglasse paigutamist ning vanglatevahelist ümberpaigutamist reguleerib justiitsministri 29. novembri 2000. a määrus nr 55 „Täitmisplaan“ ning justiitsministri 30. novembri 2000. a määrus nr 72 „Vangla sisekorraeeskiri“ (edaspidi VSKE) 6. peatükk. Kuna kehtivasse „Täitmisplaani“ regulatsiooni on vaja viia sisse muudatusi, mis moodustavad üle ühe kolmandiku kehtiva määruse tekstist ja sellele liidetakse ka täiendatud kujul VSKE 6. peatüki sätted, kehtestatakse „Täitmisplaan“ määrusena uuesti terviktekstina ning viiakse kinnipeetavate ja vahistatute ümberpaigutamise seonduv VSKE-st välja ning kinnipeetavate paigutamise ning ümberpaigutamise seonduv sätestatakse ühtse aktina.

Samuti vajab kehtiv „Täitmisplaan“ regulatsioon täpsustamist seoses Viru Vangla avamisega ja kinnipeetavate paigutamise põhimõtete kaasajastamise vajadusega, mis on tingitud karistuse täideviimise eesmärkide paremaks saavutamiseks tarvitusele võetavatest abinõudest ning kinnipidamiskohtade arvu suurenemisest uute vanglate ehitamise tõttu.

Hetkel kehtiv „Täitmisplaan“ reguleerib vahistatute ja kinnipeetavate paigutamist. Vahistatute paigutamise põhimõtted oluliselt ei muutu. Tehakse korrektureid kohtupiirkondade vahel seoses Viru Vangla avamisega ja muudetakse Lääne-Eesti kohtute määruste alusel paigutatavate vahistatute paigutamise vanglat. Kinnipeetavate osas pannakse senisest rohkem rõhku piirkondliku paigutamise põhimõttele. Erisusena nähakse ette kinnipeetavate paigutamine vangla spetsialiseerumisest lähtuvalt (nt paigutatakse noored Viru Vanglasse ja narkosõltuvuses kinnipeetavad Tartu Vanglasse). Ühe erandina nähakse ette ka Murru Vangla, kuhu paigutatakse liiklus- ja seksuaalkuritegusid toime pannud ning vähese riskiga kinnipeetavad.

Uudse lahendusena lisatakse täitmisplaani ka kinnipeetava ja vahistatu ümberpaigutamise sätted. Kehtiva korra kohaselt on ümberpaigutamise sätted toodud VSKE 6. peatükis. Uus lahendus võimaldab sätestada kogu vahistatute ja kinnipeetavate paigutamise ja ümberpaigutamise seonduv ühes ja samas määruses. Seega määruses käsitletakse

kinnipeetava ja vahistatu paigutamise tingimusi ja ümberpaigutamise otsustamise protsessi. Avanglasse paigutamine toimub ainult ümberpaigutamise käigus. Kinnipeetava või vahistatu saatmist ühest vanglast teise vanglasse reguleerib justiitsministri 30.05.2006. a määrus nr 17 „Saatekeskonna ülesanded ja töökord“.

Muudatuste eesmärgiks on:

1. liita kinnipeetavate ja vahistatute paigutamise ja ümberpaigutamise seonduv õiguslik regulatsioon ühte õigusakti,
2. muuta seoses Viru Vangla avamisega vahistatute paigutamise põhimõtteid;
3. luua määrusesse erisätted kinnipeetavate paigutamiseks lähtuvalt vangla eripärast;
4. rakendada kinnipeetavate paigutamisel senisest enam piirkondlikkuse põhimõtet.

Eelnõu ja seletuskirja koostamises osalesid Justiitsministeeriumi vanglate osakonna karistuse täideviimise talituse nõuniku kt Janek Ranniste (e-post janek.ranniste@just.ee, telefon 620 8291), vanglate osakonna karistuse täideviimise talituse nõunik Jarno Jakobson (e-post jarno.jakobson@just.ee, telefon 620 8280), ja sama osakonna õiguse ja arenduse talituse nõunik Margot Olesk (e-post margot.olesk@just.ee, telefon 620 8219).

2. Eelnõu sisu ja võrdlev analüüs

Eelnõu koosneb neljast peatükist. Esimeses peatükis tuuakse üldsätted, milles sätestatakse määruse reguleerimisala ja Justiitsministeeriumi ning vanglate pädevus paigutamise ning ümberpaigutamise otsuse tegemisel. Teises peatükis käsitletakse vahistatu esmast paigutamist ja seda, kus kinnipeetav pärast kohtuotsuse jõustumist karistust kandma hakkab. Kolmandas peatükis tuuakse kinnipeetava ja vahistatu ümberpaigutamise põhimõtted. Neljandas peatükis on rakendussätted.

§ 1. Täitmisplaani reguleerimisala: Täitmisplaani reguleerib ühtselt vahistatute ja kinnipeetavate paigutamise ja ümberpaigutamise seonduvat. Täitmisplaanis nähakse ette Justiitsministeeriumi ja vanglate pädevus, mis seonduv kinnipeetavate ning vahistatute paigutamise ja ümberpaigutamise suhtes kohaldatakse ka vangistuseseaduses toodud üldisi põhimõtteid.

§ 2. Paigutamise ja ümberpaigutamise otsustamise pädevus: Paragrahvis täpsustatakse, milline on vangla või Justiitsministeeriumi pädevus kinnipeetavate ja vahistatute

paigutamisel ja ümberpaigutamisel. Vangla otsustab vahistatu või kinnipeetava paigutamise vanglasse kohtupiirkonna järgi, seoses menetlustoiminguga või kohtuistungi toimumisega ning kui kinnipeetav on tulenevalt täitmisplaanist vaja paigutada teise vanglasse. Justiitsministeerium otsustab juhtudel, kui vahistatu või kinnipeetav paigutatakse vanglasse erinevalt täitmisplaanis sätestatust (va kohtuistungi ja menetlustoiminguga seondult), vahistatu või kinnipeetava ümberpaigutamise korral või kui kinnipeetavale on määratud eluaegne vanglakaristus.

§ 3. Vahistatu paigutamise üldjuhud: Vahistatute paigutamine jääb üldjoontes selliseks nagu ka kehtivas korras, kuid seoses Viru Vangla avamisega paigutatakse Viru Maakohtu ja Viru Ringkonnakohtu määruse alusel vahistatud isikud Viru Vanglasse. Harju Maakohtu või Tallinna Ringkonnakohtu määruse alusel vahistatud isikud paigutatakse Tallinna Vanglasse. Selleks et ühtlustada Tallinna Vangla ja Tartu Vangla koormust, paigutatakse Pärnu Maakohtu määruse alusel vahi alla võetud isikud Tartu Vanglasse. Kohtupiirkonnast sõltumata paigutatakse alaealised vahistatud isikud Viru Vanglasse. Naissoost vahistatute paigutamisele ei tehta sarnaselt kehtiva korraga erisusi. Kriminaalasjade ühendamisel, kui kohtumenetlus toimub vahistamist kohaldanud kohtust erinevas piirkonnas, on vanglal võimalik taotleda vahistatu ümberpaigutamist piirkonda, kus kohtumenetlus toimub.

Paragrahvi punktis 5 on sätestatud erisus juhuks, kui vahistatut on vaja ajutiselt seoses kohtuistungi toimumise või menetlustoiminguga paigutada teises kohtupiirkonnas asuvasse vanglasse. Samuti juhul, kui vangla (transiitvangla) võtab vahistatu ajutiselt vastu seoses vahistatu paigutamise teise piirkonna vanglasse või arestimajja. Eeltoodu on vajalik juhtudel, kui vahistatul on näiteks mitu kohtuasja erinevates kohtupiirkondades ja kui on vaja sooritada erinevaid menetluslikke toiminguid teistes kohtupiirkondades. Sätestatud erisus võimaldab paigutada vahistatud ka teise vanglasse, kui see on vajalik seoses haldus- või tsiviilkohtumenetlusega või teatud juhtudel väärteomenetluse toiminguga.

§ 4. Vahistatu paigutamise erandjuhud: sätestab erisused vahistatu paigutamisel. Vahistatu paigutamine erandjuhtudel saab toimuda Justiitsministeeriumi otsuse alusel. Eesmärgiks on võimaldada paindlikkus erandolukordadeks, nt võib olla kriminaalmenetluse huvides vajalik paigutada vahistatud eraldi vanglatesse või tekib vajadus paigutada alla 3. aastase lapsega vahistatu Harku Vanglasse. Määruses ei ole eraldi välja toodud

kriminaalmenetluse seaduse § 1431 sätestatud vahistatu ümberpaigutamist kriminaalasja menetleva prokuröri või kohtu poolt.

§ 5. Kinnipeetava paigutamise üldjuhud: Paragrahvis sätestatakse kinnipeetava paigutamine lähtuvalt paigutamise üldpõhimõtetest. Senisest rohkem arvestatakse kinnipeetava paigutamisel piirkondlikkuse põhimõtet. Lisaks piirkondlikkusele paigutatakse kinnipeetavad vanglatesse tulenevalt vangla spetsialiseerumisest. Kui paigutamisel satuvad vastuollu piirkondlikkuse põhimõte ja spetsialiseerumise põhimõte, on esmatähtsaks spetsialiseerumise põhimõte. Spetsialiseerumise põhimõte on esmatähtis, kuna teatud oskusteabe (nt noored või narkosõltuvuses kinnipeetavate taasühiskonnastamise erisused) koondamine ühte spetsialiseerunud vanglasse tagab ühtsete põhimõtete rakendamise ja võimaldab otstarbekamalt kasutada rahalisi vahendeid. Piirkondlikkuse põhimõtte rakendamisel lähtutakse rahvastikuregistrisse kantud andmetest. Kinnipeetava vanglasse jätmise või teise vanglasse paigutamise otsustab see vangla, kus kinnipeetav karistuse jõustumise ajal viibib või kuhu kinnipeetav karistuse kandmiseks saabub.

Määruse eelnõu koostamisel on loetelu koostatud vanglatepõhiselt. Iga vangla puhul on eraldi sätestatud, millise elukohaga kinnipeetav sellesse vanglasse paigutatakse. Kui kinnipeetaval ei ole elukohta või kui kinnipeetav on välisriigi kodanik või elamisloata välismaalane, jääb kinnipeetav karistust kandma vanglasse, kus ta kohtumenetluse ajal viibis.

Erisusena on Harku Vangla ja Murru Vangla, kuhu paigutamisel ei rakendata piirkondlikkuse põhimõtet. Nimetatud vanglatesse paigutamisel lähtutakse spetsialiseerituse põhimõtetest. Murru Vanglasse paigutatakse ka kinnipeetavad, kes on üle 55- aastased, kuna enamik nendest on vähese riskiga, kuigi nende risk võib riskihindamise tulemusel näidata keskmist kuritegelikku riski. Vanusepiiri ületanud kinnipeetavad peavad olema piisavalt hea tervisliku seisundiga, et iseseisvalt (kõrvalise abita) vanglas toime tulla.

Tartu Vanglasse paigutatakse Lõuna-, Lääne- ja Kesk- Eestis elavad kinnipeetavad. Lisaks paigutatakse Tartu Vanglasse kinnipeetavad, kellel on narkootiliste ainete tarvitamisest tingitud sõltuvushäired ja kes vajavad aktiivset sekkumist sõltuvusest vabanemiseks.

Narkootiliste ainetena käesoleva määruse tähenduses käsitletakse narkootiliste ja psühhotroopsete ainete ning nende lähteainete seaduse alusel kehtestatud nimekirjas loetletud aineid.

Tallinna Vanglasse paigutatakse Põhja- Eestis elavad kinnipeetavad.

Viru Vanglasse paigutatakse Ida-Eestis elavad kinnipeetavad. Lisaks paigutatakse Viru Vanglasse noored kinnipeetavad. Samuti paigutatakse Viru Vanglasse kinnipeetavad, keda on karistatud narkokuritegude toimepanemise eest. Narkokuritegudena käsitletakse käesoleva määruse tähenduses karistusseadustiku (KarS) § 183–187 alusel karistatud isikuid. Kui isik on toime pannud narkokuriteo, kuid vajab abi narkosõltuvusest vabanemiseks, paigutatakse ta Tartu Vanglasse, kuna sellisel juhul tuleks eelistada vajadust vabaneda sõltuvusest.

Murru Vanglasse paigutatakse seksuaalkuriteo ja liiklusalase kuriteo toime pannud isikud ning madala kuritegeliku riskiga isikud. Samuti paigutatakse Murru Vanglasse vanemad kui 55- aastased. Seksuaalkuriteona käsitletakse kõiki KarS § 141–146 sätestatud kuritegusid. Liiklusalaste kuritegudena käsitletakse KarS § 422–424 sätestatud kuritegusid. Kinnipeetava madal retsidiivsusrisk ja madal ohtlikkuse tase selgitatakse välja esmase riskihindamise põhjal pärast karistusotsuse jõustumist. Üle 55-aastase kinnipeetava paigutamisel tuleb arvestada, et ta saaks seal karistust kanda. See tähendab, et tal ei oleks tervislikke vastunäidustusi. Tervislike vastunäidustustena tuleb mõista sellist terviseseisundit, mis vajab suuremat jälgimist ja hoolt. Vastunäidustusena mõeldakse käesoleva määruse tähenduses liikumispuuet või muud takistust. Madala retsidiivsusriskiga ja üle 55- aastaste kinnipeetavate ümberpaigutamine kooskõlastatakse Justiitsministeeriumiga.

Harku Vanglasse paigutatakse naissoost, sh noored naissoost kinnipeetavad. Noori naissoost kinnipeetavaid ei paigutata meessoost noorte kinnipeetavatega ühte vanglasse, kuna nende vähesuse tõttu ei ole Viru Vanglas võimalik tagada vangistuseseaduse §-s 12 sätestatud eraldihooldamise põhimõtet.

Sarnaselt vahistatu ajutise paigutamisega, võib kinnipeetava ajutiselt seoses kohtuistungiga toimumise või menetlustoiminguga paigutada teises kohtupiirkonnas asuvasse vanglasse.

Samuti juhul, kui vangla (transiitvangla) võtab kinnipeetava ajutiselt vastu seoses kinnipeetava paigutamise teise piirkonna vanglasse või arestimajja. Säte on vajalik juhtudel, kui kinnipeetaval on mitu kohtuasja erinevates kohtupiirkondades ning siis, kui on vaja sooritada erinevaid menetluslikke toiminguid teistes kohtupiirkondades või kui kinnipeetav kannab karistust ühes piirkonnas, kuid kohtumenetlus või menetlustoiming toimub teises piirkonnas. Sätestatud erisus võimaldab paigutada kinnipeetava ka teise vanglasse, kui see on vajalik seoses haldus- või tsiviilkohtumenetlusega või teatud juhtudel väärteomenetluse toiminguga.

§ 6. Kinnipeetava paigutamise erandjuhud: Paragrahvis antakse volitus teha erandeid tavapärasest paigutamise korrast. Lõige 1 sätestab tingimused, mille puhul on erandite tegemine võimalik. Erandi tegemise otsustab Justiitsministeerium. Lõige 2 sätestab erisuse eluaegset vanglakaristust kandva kinnipeetava paigutamiseks. Lõikes 3 sätestatakse, kuhu vanglasse peab kinnipeetav, keda ei ole kriminaalmenetluse ajaks vahi alla võetud, pärast karistusotsuse jõustumist ilmuma. Kinnipeetav peab karistuse kandmiseks ilmuma loetletud vanglatesse arvestades käesoleva määruse §-s 3 sätestatud kohtupiirkonda. Kriminaalmenetluse seadustiku § 414 lõige 1 sätestab, et kui süüdimõistetut ei ole võetud kohtumenetluse ajaks vahi alla, saadab kohtulahendit täitmisele pöörav maakohus süüdimõistetule täitmiskava järgi koostatud teatise selle kohta, mis ajaks ja millisesse vanglasse ta peab karistuse kandmiseks ilmuma.

§ 7. Ümberpaigutamise mõiste: Selgitab, mida mõeldakse ümberpaigutamise all. Võrreldes kehtiva korraga on välja jäetud viide justiitsministri 30.05.2006. a määrusele nr 17 „Vangla saatemeeskonna ülesanded ja töökord“, kuna see ei ole vajalik.

§ 8. Ümberpaigutamise taotlus: Kinnipeetava ümberpaigutamise algatab üldjuhul vangla, kus kinnipeetav viibib. See kehtib ka avavanglast või avavanglaosakonnaga kinnisest vanglast ümberpaigutamise korral. Kehtivas korras on see sätestatud eraldi, kuigi erisusena ei ole selle põhimõtte sõnastamine vajalik. Ümberpaigutamise otsuse tegemise pädevus on Justiitsministeeriumil.

§ 9. Taotluse rekvisiidid: Paragrahv sätestab ümberpaigutamise taotluse miinimumnõuded. Lõige 2 näeb ette, et taotlusele lisatakse kinnipeetava iseloomustus või kontaktisiku hinnang individuaalse täitmiskava täitmise kohta. Kinnipeetava iseloomustus võimaldab

paremini aru saada, millisesse vanglasse kinnipeetav paigutada (juhul, kui otsustatakse paigutada taotletust erinevasse vanglasse). Sama eesmärki täidab ka riskihindamine, seda juhul, kui riskihindamisel selgub, et kinnipeetavaga seostud riskid on suurenenud (tuleb eriti kõne alla juhul, kui kinnipeetav kannab karistust Murru Vanglas). Riskihindamise tulemuste lisamine taotlusele ei ole vajalik, kuna sellega on otsustajal võimalik tutvuda VangIS-es. Hinnang individuaalse täitmiskava täitmise kohta näitab, kas kinnipeetav oleks vaja suunata konkreetseesse vanglasse (kui kinnipeetaval ei õnnestu püstitatud eesmärke saavutada, kuna mõni vangla ei võimalda vajalikku programmi). Hinnang on vajalik ka juhtudel, kui taotletakse kinnipeetava ümberpaigutamist avavanglasse.

§ 10. Taotluse menetlemine ja otsuse tegemine: Sarnaselt kehtiva korraga täpsustab sätte esimene lõige, milliseid toiminguid enne otsuse tegemist teostatakse. Võrreldes kehtiva korraga on paragrahvist välja jäetud säte, et otsus tehakse pärast menetluse käigus sooritatud toiminguid, kuna selle eraldi rõhutamine ei ole vajalik. Lõike 2 kohaselt hinnatakse otsustamisel, millisesse vanglasse kinnipeetav paigutatakse. Reeglina paigutatakse kinnipeetav sellesse vanglasse, kuhu tema ümberpaigutamist on taotletud. Seega annab lõige 2 võimaluse paigutada kinnipeetav taotletavast erinevasse vanglasse.

§ 11. Ümberpaigutamise otsustamine erandjuhul: Sättes on kehtestatud erandina võimalus paigutada kinnipeetav ümber ka siis, kui vangla ei ole ümberpaigutamist taotlenud. Säte annab võimaluse paindlikult otsustada kinnipeetava ümberpaigutamise, kui selleks tekib kiire vajadus.

§ 12. Otsusest teatamine: Ümberpaigutamise otsusest teatatakse lähte- ja vastuvõtvat vanglat ning kinnipeetavat, keda ümber paigutatakse. Kui kinnipeetavat otsustatakse mitte ümber paigutada, teavitatakse sellest ümberpaigutamist taotlenud vanglat ja kinnipeetavat.

§ 13. Toimingud vanglas pärast otsuse saamist: Paragrahvi lõikes 1 loetletakse toimingud, mis vangla enne ümberpaigutamist teeb. Lõikes on eraldi välja toodud nõue, et vangla paneb valmis ka hoiulevõetud asjad. Selle eraldi välja toomine on vajalik, kuna praktikas tuleb sageli tegeleda kinnipeetava mahajäänud asjadega seonduvate probleemide lahendamiseks. Lõikes 2 on sarnaselt kehtiva korraga sätestatud nõue paigutada kinnipeetav ümber esimesel võimalusel. Lõige 3 volitab sarnaselt kehtiva korraga vanglat

erandkorras kinnipeetavat eraldi hoidma, kui see on vajalik tulenevalt julgeolekukaalutlustest.

§ 14. Toimingud pärast kinnipeetava ümberpaigutamist: Säte võimaldab kinnipeetava pärast ümberpaigutamist paigutada kinnisesse osakonda. Vanglal on kohustus tagada vangla, sh ka kinnipeetavate, julgeolek ja turvalisus. Kinnipeetava teise vanglasse ümberpaigutamisel ei ole konkreetselt teada, kas mingis osakonnas võivad tema julgeolekut ohustada teised kinnipeetavad. Seetõttu on vajalik tema lühiajaline (kuni 10 tööpäeva kestev) kinnisesse osakonda paigutamine. Tegemist on sisuliselt vastuvõtuosakonna režiimiga. Kinnises osakonnas tehakse kindlaks, kas kinnipeetavat ähvardab mõnes vangla osakonnas oht või kas ta ise ei ohusta mõnda teist kinnipeetavat. Aeg on määratud tööpäevades, kuna riiklike pühade langemine tööpäevadele võib vähendada oluliselt vangla võimalust kontrollida kinnipeetavaga seotud asjaolusid.

§ 15. Kinnipeetava paigutamine avavanglast või kinnise vangla avavanglaosakonnast teise avavanglasse või kinnise vangla avavanglaosakonda: Sättes käsitletakse, millistest sätetest lähtutakse, kui kinnipeetav on vaja ümber paigutada ühest avavanglast või kinnise vangla avavanglaosakonnast teise.

§ 16. Vahistatu ümberpaigutamine: Sättes käsitletakse, millistest sätetest lähtutakse, kui vahistatu on vaja ümber paigutada ühest vanglast teise.

§ 17. Teiste sätete kohaldamine: Säte Täpsustatakse, millistele sätetele kinnipeetava ümberpaigutamisel kinnisest vanglast avavanglasse või kinnise vangla avavanglaosakonda paigutamisel lähtutakse.

§ 18. Ümberpaigutamise taotlemine: Sätetatakse, kes taotleb Justiitsministeeriumilt kinnipeetava ümberpaigutamist.

§ 19. Toimingud enne Justiitsministeeriumile taotluse esitamist: Sätetatakse kinnipeetava avavanglasse ümberpaigutamise taotlemise täpsema korra.

§ 20. Sätete kohaldamine: Täpsustatakse, millistest sätetest lähtutakse kinnipeetava ümberpaigutamisel avavanglast või avavanglaosakonnast kinnisesse vanglasse.

§ 21. Taotlusele lisatavad dokumendid: Sättes on märgitud, millised dokumendid täiendavalt taotlusele lisatakse. Need on kinnipeetava suhtes alustatud või lõpule viidud menetlusest tulenevad dokumendid.

§ 22. Kinnipeetava ajutine kinnisesse osakonda paigutamine: Säte annab vangla direktorile võimaluse paigutada kinnipeetav kinnisesse osakonda enne kui Justiitsministeerium otsustab, kas paigutada kinnipeetav ümber või mitte. Ümberpaigutamisest tuleb koheselt teavitada Justiitsministeeriumi. Säte on vajalik, kui kinnipeetav paneb toime distsipliinirikumise või muu õigusrikkumise tunnustega teo ning vangla ei saa olla kindel, et kinnipeetav ei hakka menetlust takistama või ei ürita menetluse läbiviimise ajal vanglast põgeneda. Kergemate distsipliinirikumiste puhul ei ole ümberpaigutamine vajalik, mistõttu vangla direktorile jäetakse kaalutusõigus asja otsustamisel. Ajutise paigutamise kestus avavangla osakonnast kinnisesse osakonda paigutamisel on 30 päeva, mis on vangistusseaduses sätestatud distsiplinaarmenetluse läbiviimise aeg. Kriminaal- või väärteomenetluses on Justiitsministeeriumil võimalik kinnipeetava ümberpaigutamise otsus vormistada sama aja jooksul, kui vangla taotleb kinnipeetava ajutisel paigutamisel koheselt Justiitsministeeriumilt ka ümberpaigutamist.

Direktorile antakse erandkorras võimalus anda korraldus suuliselt, mis tuleneb HMS §-st 55. Käskkirja vormistamine peab toimuma aga esimesel võimalusel, st korralduse andmisele järgneval tööpäeval. Regulatsioon on vajalik juhtudel, kui kinnipeetav paneb õigusrikkumise toime näiteks nädalavahetusel või politsei tabab isiku joobeseisundis. Sellisel juhul võib usaldus kinnipeetava suhtes olla kadunud ning on õigustatud menetluse ajaks isiku äraviimine avavangla osakonnast, vältimaks uusi võimalikke õigusrikkumisi.

§ 23. Enne määruse jõustumist paigutatud kinnipeetavate ja vahistatute ümber paigutamine: Säte võimaldab paindlikult ümber paigutada kinnipeetavad, kui see on vajalik. Mõningatel juhtudel võib kinnipeetavate kohene ümberpaigutamine olla vastuolus vangistuse täideviimise eesmärkidega. Kui pärast määruse jõustumist paigutatakse ümber õppivad kinnipeetavad, raskendab see õpingute jätkamist käesoleval õppeaastal ja võib põhjustada õpingute katkemise. Samuti ei ole otstarbekas ümber paigutada kinnipeetavaid, kelle karistuse lõpuni on vähe aega (1-2 kuud) või kinnipeetavaid, kes töötavad, kui ei ole etteheiteid nende tööle või kui nad tuleb töökohtade vähenemise tõttu töölt vabastada.

3. Eelnõu vastavus Euroopa Liidu õigusele

Eelnõu ei ole vastuolus Euroopa Liidu õigusega.

4. Määruse mõjud

Määruse muudatustega muudetakse selgemaks ning kaasajastatakse kinnipeetavate ning vahistatute vanglasse paigutamise ning vanglatest ümberpaigutamise korda.

5. Rakendamiseks vajalikud kulutused

Eelnõus sätestatud regulatsioon ei too kaasa lisakulusid.

6. Määruse jõustumine

Määrus jõustub 15.04.2008. a. Jõustumise tähtaeg on määratud üldkorras jõustumisest erinevalt põhjusel, et enne Viru Vangla avamist aprilli alguses, ei ole võimalik eelnõus kajastatud põhimõtteid rakendada hakata.

7. Eelnõu koostööstamine

Määruse eelnõu esitati koostööstamiseks ministeeriumidele, pidades silmas avalikkuse teavitamise aspekti. Samuti saadeti eelnõu elektrooniliselt vanglatele arvamuse avaldamiseks. Ministeeriumid koostööstasid eelnõu märkusteta. Vanglad arvamust ei avaldanud.

Priit Kama

Asekantsler